

การก้าวขึ้นมาเป็นประเทศมหาอำนาจของจีน ในศตวรรษที่ ๒๑

สรชัย ศรีนิทานต์สกุล *

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึง “การก้าวขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจของ สาธารณรัฐประชาชนจีนและผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศอาเซียน” โดยศึกษาถึงแนวคิดและเป้าหมายในการพัฒนาประเทศของจีน ซึ่งจีนเองได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างต่อเนื่องมาตลอดกว่า ๒ ทศวรรษที่ผ่านมา

เมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นในทศวรรษที่ ๑๙๙๐ พร้อมกับการล่มสลายของสหภาพโซเวียต จีนจึงกลายเป็นประเทศสังคมนิยมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดแทนที่สหภาพโซเวียตเดิม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้จีนถูกจับตามองจากชาติตะวันตก โดยเฉพาะจากสหรัฐอเมริกาที่ยังคงมองจีนในแง่ของความขัดแย้งทางอุดมการณ์อยู่พร้อม ๆ กับการหวาดระแวงว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของจีนอย่าง

รวดเร็ว จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทางทหาร ซึ่งจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพความมั่นคงในโลก

ในขณะเดียวกันก็เกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์แห่งชาติอื่น ๆ ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา เช่น เรื่องบูรณภาพทางดินแดน (ไต้หวัน ทะเลจีนใต้ และทิเบต เป็นต้น) ปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชน และปัญหาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ เป็นต้น แต่ในสายตาของนักเศรษฐศาสตร์ และนักธุรกิจ กลับมองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน ทำให้จีนกลายเป็น “โอกาส” สำคัญในการลงทุน มากกว่าที่จะเป็น “ภัยคุกคาม” ด้วยเหตุนี้จึงมีการเสนอแนะแนวทางในการจัดการกับจีน ๓ แนวทางด้วยกันคือ การปิดล้อม (Containment) การเกี่ยวพันอย่างมีเงื่อนไข (Conditional Engagement) การเกี่ยวพันเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Engagement)

* อาจารย์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

จีนเองก็ได้พยายามแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง พร้อม ๆ กับความพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมและมีบทบาทในเชิงสร้างสรรค์กับประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะในกลุ่มอาเซียนเพื่อสร้างการยอมรับและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน จากความพยายามแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยสันติวิธี และเคารพในผลประโยชน์ร่วมกันนี้เองทำให้ความขัดแย้งระหว่าง สหรัฐอเมริกา และจีน ค่อย ๆ เปลี่ยนไปสู่แนวทางของความร่วมมือกันมากยิ่งขึ้น

Abstract

The Paper of " The Rise of the People's Republic of China to the Great Power Nation Status and Its Effects on her relationships with the United States of America and the ASEAN Nations" aims at studying the conflicts of interests between China and the U.S. and their unfriendly relationships as a result of the fear of China as a superpower and the misperception of Chinese capabilities and aggressiveness. Consequently, these fear and mistrust of China have evolved to conflicts in political, economic, social issues.

This study employs the "Complex Interdependence" approach, based on the works of Robert O. Keohane and Joseph S. Nye, as a tool to explain the relations between China, America and the ASEAN countries.

In general, there are different views about "the rise of China". However, most scholars agrees that China will increasingly play an important role in global affairs as China's modernization has a major impact on the world and will inevitably create a huge market and stimulate world

economic growth by more inventions, investment, and importation.

The fear of China as a superpower on par with the United States is derived from an assessment of the basic elements of power : namely the military strength, population, industrial capacity, natural resources. Nevertheless, China's lacks of superior military capacities and pre-occupied with domestic security, economic and social development have will find its threat. In order to engage its neighboring countries and ASEAN Nations, China tries to extend cooperations and initiate regional integration in East Asia. Mean while, China also tries to solve the existing conflicts with peaceful means, both at the bilateral and multilateral levels. In order to create mutual trusts and good understanding with the regional countries. As regarding to the U.S., China has offered cooperation in anti-terrorism, helping solving the Korean nuclear crisis and anti-arms proliferation to the U.S.

Relations between China and the ASEAN Nations experienced change over the course of the past 15 years. Discussions of their relations have focused mostly on concerns about China's on going military modernization and securities, given post-Cold War changes in the U.S. Strategic commitment to Southeast Asia. Especially, illustrates that a changing global context has given rise to important opportunities to forge closer relations as much as it has fostered challenges. Indeed, China has made the most gains in terms of its relations with Southeast Asia, owing to concerted efforts by each side to

engage the other economically and politically, to understand the dynamics and significance of recent developments in Sino-ASEAN relations, however, they must be placed in their proper historical context

China uses the diplomatic mechanism not only bilateral dialogues but also multilateral dialogues to solve problems and conflicts peacefully. Common interests and mutual trusts which result in increasing their interdependence and the improving their relations. Moreover, China uses economic mechanism, both trading and investment, to extend political cooperation with the U.S. and the ASEAN in the future.

บทนำ : ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ในความคิดของชาติตะวันตกที่มองจีนในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาได้เปลี่ยนไปจากแง่ดีสู่แง่ร้าย จากความหวังสู่ความหวาดกลัว จากโอกาสสู่การคุกคาม จากความเจริญสู่ความขัดแย้ง ความสัมพันธ์ระหว่างปักกิ่ง-วอชิงตันดูจะค่อย ๆ เปลี่ยนไปจาก “มิตร” สู่ “ศัตรู” ดังจะเห็นได้จากนักเขียนหลายคน เช่น จอร์จ วิลล์ (George Will) เคยกล่าวว่า “เป้าหมายทางยุทธศาสตร์ของนโยบายสหรัฐอเมริกาคือ การเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของจีน ดังนั้นนโยบายสหรัฐอเมริกาต่อจีนจึงไม่มีอะไรมากกว่าการลดความก้าวร้าว” อาเธอร์ วอลดรอน (Arthur Waldron) แห่งวิทยาลัยราชนาวีและจากผู้ที่ต่อต้านรัฐบาลจีนแนะนำว่า วิธีแก้ปัญหาระยะยาวทางเดียวคือการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจ้าวเซียวเว่ย (Zhao Xiaowei) ได้แสดงความวิตกว่า “การพัฒนาประเทศของจีน

และการมีเสถียรภาพภายในประเทศที่มากขึ้น การแข่งขันทางอาวุธ ล้วนแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นมหาอำนาจในภูมิภาคของจีนหรือแม้แต่ในโลกก็ตาม” โดยเขายังได้อ้างถึงบทความของบรรณาธิการนิตยสาร *The Economist* เรื่อง “The Other Ring of Fire” ว่าจีนจะเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพและเสถียรภาพของระเบียบโลกใหม่ ซึ่งจะถูกลามขยายตัวจากตะวันออกเฉียงเหนือสู่ตะวันตกเฉียงใต้ ขณะที่หลายคนมองว่าการแข่งขันด้านอาวุธในเอเชียไม่ถือว่าเป็นภัยคุกคาม

ในหนังสือเรื่อง *The Rise and Fall of the Great Powers : Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000* โดย พอล เทนเนดี้ (Paul Kennedy) (Kennedy, 1988) มองว่าจีนยังคงมีปัญหารื่องความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเรื่องดินแดน ซึ่งจีนให้ความสำคัญในระดับแรก ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของประชากรจะทำให้รายได้ส่วนบุคคลอาจไม่มากพอ นอกจากนี้ในด้านการทหารจีนเองก็มีการพัฒนาเทคโนโลยีด้านนิวเคลียร์อย่างรวดเร็ว พร้อมกับนโยบายการพัฒนากองทัพสู่ความทันสมัยอย่างรวดเร็วของเติ้งเสี่ยวผิง โดยวางแผนการลดกำลังพลของกองทัพปลดปล่อยประชาชน (PLA) จาก ๔.๒ ล้านคน ซึ่งความจริงแล้วเป็นการเสริมกำลังทางทหารอย่างแท้จริงจากเดิมที่ใช้กำลังหนุนจากพลเรือน และที่สำคัญคือผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตว่าถ้าเศรษฐกิจของจีนยังคงเติบโตประมาณร้อยละ ๘ ต่อปีอย่างต่อเนื่องเป็นไปได้อันเศรษฐกิจจีนอาจแซงหน้าเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศในยุโรปได้ในช่วงปี ๒๕๔๓-๒๕๖๓ เพราะจีนมีทั้ง

ประชากรและวัตถุดิบซึ่งจะทำให้จีนกลายเป็นผู้ผลิตสินค้าต้นทุนต่ำที่สำคัญ เช่น เครื่องนุ่งห่มและสิ่งทอ เป็นต้น ซึ่งถ้า เติง เสี่ยว ผิง ปฏิรูปเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องจะทำให้เศรษฐกิจของจีนเติบโตขึ้นกว่า ๔ เท่า ใน ๑๕-๒๐ ปี ก็เพียงพอที่จะพัฒนาด้านการทหารอย่างรวดเร็ว ดังนั้น มหาอำนาจอื่นๆ และประเทศเพื่อนบ้านก็อาจจะต้องเปลี่ยนท่าทีที่มีต่อจีนในอนาคต

ทั้งนักยุทธศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ และผู้นำทางการเมือง นับแต่ในอดีตแสดงความเห็น ว่า “มหาอำนาจ” คือรัฐที่สามารถเข้าครอบครองอิทธิทธิความเป็นเจ้าของต่อรัฐอื่น ซึ่งจำเป็นต้องมีพื้นฐานของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ มหาอำนาจในปัจจุบันต่างก็ต้องเผชิญกับภาวะขึ้นลงที่มีมานับแต่ในอดีต ด้วยการเปลี่ยนแปลงการผลิตนวัตกรรมทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงระหว่างประเทศ การใช้ภัยด้านอาวุธ และการเปลี่ยนแปลงดุลอำนาจ

หนังสือ *The Clash of Civilizations* ของแซมมวล พี. ฮันติงตัน (Samuel P. Huntington) (Huntington, 1996) กล่าวว่าพื้นฐานที่มาของความขัดแย้งในสมัยใหม่จะไม่ใช่อุดมการณ์และเศรษฐกิจเท่านั้น แต่เป็นความขัดแย้งทางด้านอารยธรรม โดยที่ความขัดแย้งหลัก ๆ ในการเมืองโลกจะเกิดขึ้นระหว่างรัฐหรือกลุ่มคนที่มีอารยธรรมต่างกัน

ฮันติงตันได้กล่าวถึงความขัดแย้งใหม่ ๆ ที่จะเกิดขึ้นในยุคหลังสงครามเย็น เมื่อความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์และกลุ่มประเทศประชาธิปไตยสิ้นสุดลง ความขัดแย้งใหม่ที่จะเกิดขึ้นคือ ความขัดแย้งทางด้าน

เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม นั่นก็คือกลุ่มที่นับถือศาสนาคริสต์โดยการนำของชาติตะวันตก กลุ่มที่นับถือศาสนาอิสลามโดยการนำของชาติอาหรับในตะวันออกกลาง ลัทธิขงจื้อที่เป็นตัวแทนของจีน และกลุ่มอารยธรรมอื่น ๆ เช่น ศาสนาพุทธและฮินดู เป็นต้น

ความขัดแย้งหลัก ๆ ก็น่าจะมาจาก ๓ กลุ่มแรกเป็นสำคัญคือ คริสต์ อิสลาม และขงจื้อ โดยที่โลกอาหรับซึ่งเป็นผู้ครอบครองทรัพยากรสำคัญของโลกคือน้ำมันร่วมมือกับอารยธรรมขงจื้อ ซึ่งก็คือจีนที่เป็นประเทศขนาดใหญ่ มีประชากรมากที่สุดในโลก และกระจายตัวไปทั่วทุกมุมของโลก มีอัตราการเจริญเติบโตที่รวดเร็วและสูงที่สุดอย่างต่อเนื่อง ทั้ง ๒ กลุ่มอารยธรรมจะร่วมมือกันต่อต้านชาติตะวันตกที่นับถือศาสนาคริสต์

ฮันติงตันกล่าวว่า การเป็นมหาอำนาจของจีนในภูมิภาคเพื่อบีบให้ประเทศอื่นทำตามความต้องการของจีน การควบคุมหมู่เกาะในทะเลจีนใต้จะช่วยให้จีนได้ กรณีความขัดแย้งเกิดกับตะวันตกเรื่องสิทธิมนุษยชน การป้องกันปรามอาวุธ หรือด้านเศรษฐกิจ

เพราะฉะนั้นวัตถุประสงค์ของสหรัฐอเมริกาในเอเชียประการแรกคือเพื่อป้องกันจีนจากการเป็นมหาอำนาจที่เป็นศัตรูและอาจแทรกแซงผลประโยชน์ในเอเชีย องค์ประกอบแรกคือการรักษากองกำลังของสหรัฐอเมริกาในเอเชีย และรักษาอำนาจและศักยภาพที่มากกว่ากองทัพจีน

ประการที่ ๒ เป้าหมายของสหรัฐอเมริกาเพื่อป้องกันจีนจากการสร้างอาวุธนิวเคลียร์และทำให้เกิดการข่มขู่ ซึ่งในความเป็น

จริงจีนหลีกเลี่ยงการแข่งขันอาวุธนิวเคลียร์
 ประการที่ ๓ คือการรักษาดุลอำนาจที่
 เกี่ยวกับไต้หวัน ผลลัพธ์ที่แย่ที่สุดคือการไม่
 สามารถจัดการดุลอำนาจในเอเชีย มาตรการที่
 สำคัญที่สุดเพื่อหลีกเลี่ยงคือการให้ความมั่นใจว่า
 ไต้หวันยังคงมีความสามารถในการป้องกันได้
 ถึงแม้จีนจะเตือนและกดดันก็ตาม

ประการที่ ๔ คือการรักษาดุลอำนาจใน
 เอเชีย สิ่งแรกที่ต้องทำคือการทำให้ญี่ปุ่นเข้มแข็ง
 ดังนั้นสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องเลิกมองญี่ปุ่นเป็น
 ประเทศที่อ่อนแอ สหรัฐอเมริกาไม่อาจป้องกัน
 มหาอำนาจอย่างจีนได้ถ้าญี่ปุ่นไม่มีกำลังทาง
 ทหารทัดเทียมและมีพันธมิตร แต่ถ้าสหรัฐอเมริกา
 ผลักดันญี่ปุ่นให้เผชิญหน้า ผลก็คือจะเกิด
 ปฏิกริยาต่อต้านจากจีน ขณะที่ผลประโยชน์ของ
 สหรัฐอเมริกาก็ไม่ได้ขัดกับของจีนไปทั้งหมด ยก
 เว้นแต่เรื่องความหวาดระแวงด้านความมั่นคงเท่านั้น

แซมมวล พี. ฮันติงตัน (Huntington, 1996)
 เชื่อว่าถ้าจีนไม่เป็นประชาธิปไตยหรือไม่เข้าร่วม
 ในประชาคมโลก ประกอบกับความรู้สึกชาตินิยม
 ที่เกิดขึ้นใหม่ทำให้มองว่าจีนอาจจะเป็นอันตราย
 เหมือนเยอรมนี ในบทความของฮันติงตัน เรื่อง
 East-West Relationship: The End of the Cold War
 and the Beginning of ...What? ได้เริ่มตั้งคำถาม
 ขึ้นมาว่าเมื่อสิ้นสุดสงครามเย็นแล้ว เสถียรภาพ
 ของประเทศประชาธิปไตยจะเป็นอย่างไร?

การเปิดประเทศของจีน และการ
 เป็นประชาธิปไตยมากขึ้นของจีนทำให้ถูกเปรียบ
 เทียบกับค่านิยมประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา
 ขณะที่มีความพยายามลดอิทธิพลทางทหาร

ดังนั้นช่วงเวลาที่อันตรายสำหรับจีนคือการเผชิญ
 หน้ากับการเปลี่ยนแปลงเมื่อจีนยังปกครองโดย
 คนรุ่นเก่าขณะที่คนรุ่นใหม่สำเร็จการศึกษาจาก
 ตะวันตรอกคอยที่จะพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย
 มีใจเปิดกว้างและอดทน มีความเป็นชาตินิยม
 และเห็นใจกับการลุกฮือที่จัตุรัสเทียนอันเหมิน

หนังสือเรื่อง *Asia Rising* ของ จิม
 โรห์เวอร์ (Jim Rohwer) (Rohwer, 1995, pp. 308-
 315) ซึ่งว่า การใช้ภัยด้านการป้องกันประเทศของ
 เอเชียเพิ่มขึ้นตั้งแต่กลางทศวรรษที่ ๑๙๘๐ (พ.ศ.
 ๒๕๒๓-๒๕๓๒) จนถึงทศวรรษ และเพิ่มขึ้น
 อย่างรวดเร็วในช่วงครึ่งแรกของทศวรรษที่
 ๑๙๙๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒) จากการวิจัยของ
 สถาบันวิจัยสันติภาพระหว่างประเทศแห่งกรุง
 สต็อกโฮล์ม ระบุว่าเอเชียมีการใช้จ่ายทางทหาร
 ประมาณ ร้อยละ ๒๕ ของโลกในต้นทศวรรษ
 ๑๙๙๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒)

ญี่ปุ่นเองเป็นผู้ใช้งบประมาณทางการ
 ทหารใหญ่เป็นอันดับ ๒ ของโลกรองจากสหรัฐ
 อเมริกา จีนมีการใช้จ่ายเป็นตัวเลข ๒ หลักใน
 ทศวรรษที่ ๑๙๙๐ พร้อมกับอินโดนีเซีย มาเลเซีย
 เกาหลีใต้ และไต้หวัน การพัฒนากองทัพที่น่า
 กลัว ซึ่งในหมู่เพื่อนบ้านที่ไม่มั่นคงมักจะเสริม
 สร้างอาวุธ นี่จึงเป็นเหตุที่ว่าทำไมการแข่งขัน
 อาวุธในตะวันออกกลางจึงน่ากลัว ปืนไม่ใช้ตัว
 เริ่มสงคราม คนต่างหากที่ทำให้สงครามเกิดขึ้น
 เพราะโครงสร้างความมั่นคงไม่มีเสถียรภาพ หรือ
 ความไม่สมดุลทางอำนาจ ไม่ใช่เพราะกองทัพ
 เพื่อนบ้านมีของเล่นใหม่เลยอยากใช้บ้าง อังกฤษ
 ฝรั่งเศส และเยอรมัน มีการใช้เงินมากด้านการ
 พัฒนาอาวุธตั้งแต่ทศวรรษ ๑๙๖๐ - ๑๙๙๐

(พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๔๒) แต่ไม่มีใครระวังกัน เอเชียวันนี้ก็คล้ายกับยุโรปมากกว่าตะวันออกกลาง

เหตุผลแรกคือวงจรทางอาวุธ หลายประเทศในเอเชีย เช่น มาเลเซียและจีนมีการใช้จ่ายเกี่ยวกับอาวุธเพียงเล็กน้อยในปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐ (พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๓๒) จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องมีการใช้จ่ายเพื่อชดเชยอุปกรณ์ที่ครบอายุ นอกจากนี้จีนเองใช้เวลา ๓๐ ปี ให้ความสนใจกับภัยคุกคามโซเวียต ขณะเดียวกันนายทหารจีนกำลังให้ความสนใจกับการลดขนาดกองทัพและเพิ่มเทคโนโลยี

เหตุผลที่ ๒ การใช้จ่ายทางทหารที่มากขึ้นเพราะเศรษฐกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

เหตุผลที่ ๓ การสิ้นสุดของสงครามเย็น ทำให้ตลาดอาวุธกลายเป็นตลาดของผู้ซื้อ-ผู้ผลิตโดยตรง

จากการถูกบีบจากการลดงบประมาณทางทหารของรัสเซียจีนกลายเป็นตลาดค้าอาวุธที่ใหญ่ที่สุดของรัสเซียแม้จะเคยเป็นศัตรูกันมาก่อน แต่รัสเซียกับจีนก็มีการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีในด้านทศวรรษ ๑๙๙๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒) สิ่งสำคัญก็คือรัสเซียถ่ายทอดเทคโนโลยีทางทหารสู่เอเชียโดยเฉพาะจีน ใน ๕-๑๐ ปีข้างหน้าประเทศในเอเชียจะผลิตอาวุธได้เองทำให้ผู้ผลิตอาวุธจากชาติตะวันตกมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมลดลง ซึ่งเมื่อถึงตอนนั้นอันตราก็ขึ้นอยู่กับดุลอำนาจในเอเชีย

ในสายตาของเอเชียจีนเป็นมหาอำนาจ ขณะที่จีนเริ่มรักษาตัวจากความอ่อนแอทางทหาร เศรษฐกิจจีนขยายตัวจนสามารถนำมาอุดหนุนการใช้จ่ายทางทหาร ในการประชุมเมื่อปี ๒๕๓๕

นายพลหลิวหัวซิงแห่งกองทัพเรือซึ่งเป็นพวกสมัยใหม่เปิดเผยเมื่อไปพบนายพลแห่งกองทัพสหรัฐอเมริกาว่าจีนต้องการเสริมสร้างศักยภาพทางน้ำและอากาศ ถ้าเป็นเช่นนั้นท่าทีของจีนคืออะไร?

ในความเป็นจริงจีนไม่ใช่มหาอำนาจผู้ขยายอำนาจดินแดนยกเว้นกรณีทิเบตแต่ในประวัติศาสตร์อันยาวนานส่วนใหญ่เป็นการป้องกันดินแดน โดยหลักแล้วความต้องการหลักของจีนคือเพื่อป้องกันพรมแดนโดยที่มีความสามารถในการโจมตีทางอากาศและทะเลด้วยขนาดที่เล็กแต่มีประสิทธิภาพและทันสมัย จีนเองพยายามสร้างบรรยากาศของอิทธิพลในเอเชียอาคเนย์แต่ไม่มีเป้าหมายจะบุกกรุก

ในทศวรรษหน้าอย่างน้อยจีนไม่น่าจะเสี่ยงกับการปะทะทางทหารกับเพื่อนบ้าน ยกเว้นกรณีไต้หวัน นักธุรกิจฮ่องกงคิดว่ามีความเสี่ยงสูง เพราะได้ไต้หวันกำลังเข้าสู่ประชาธิปไตย ขณะที่จีนกล่าวอ้างว่าถ้าไต้หวันประกาศอิสรภาพจะบุกยึดเกาะไต้หวันในปี ๒๕๓๖ ออสเตอร์เลียประกาศในสมุดปกขาวว่าอินโดนีเซียเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการเป็นแนวป้องกัน

ในการศึกษาผลกระทบของจีนต่อการเมืองระหว่างประเทศ บทความเรื่อง The war ledger นี้ได้อ้างถึงทฤษฎีการถ่ายโอนอำนาจของ เอ.เอฟ.เค. ออร์แกนสกี (A.F.K. Organski) ที่กล่าวว่า “การกระจายอำนาจระหว่างชาติมหาอำนาจและชาติอื่น ๆ ล้วนอยู่ภายใต้เงื่อนไขเรื่องความมั่นคงของชาติผู้นำและเสถียรภาพโดยรวมของระบบสงครามดูเหมือนจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ท้าทายเริ่ม

ไม่พอใจต่ออำนาจที่ตนมี...เพราะฉะนั้นปัญหาจึงไม่ได้อยู่ที่ว่าจีนจะเป็นมหาอำนาจหรือไม่? แต่ควรจะเป็นว่าจีนต้องใช้เวลานานเท่าไร? สหรัฐอเมริกาจะยังคงรักษาความเป็นผู้นำในโลกไว้ได้อีกต่อไปแต่ในท้ายที่สุด มันก็จะถูกส่งผ่านไปยังจีน” (Organski, 1980, pp. 42-45) สถานะทางเศรษฐกิจของจีนเป็นตัวบ่งชี้ถึงอำนาจทางการเมือง แต่จีนเองก็ยังไม่พอใจเพราะจีนไม่เพียงแต่ต้องการปกป้องพรมแดนแต่ยังต้องการกำจัดอิทธิพลในเอเชียและต่อๆ ไปนโยบายทางทหารก็เปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งขับไล่การรุกรานจากรัสเซีย โดยการมุ่งพัฒนากองพลเคลื่อนที่เร็วและการป้องกันกำลังทางทหารจากภายนอก ซึ่งเจมส์ เคิร์ท (James Kurth, 1996) ก็เชื่อว่าในครั้งแรกของศตวรรษที่ ๒๑ จีนจะมีความเข้มแข็งทางทหารและเศรษฐกิจซึ่งจะเป็นภัยต่อสหรัฐอเมริกาและระเบียบต่อความมั่นคงโลก การขึ้นมาอย่างรวดเร็วหลังปี ๒๕๑๕ ของจีนทั้งทางเศรษฐกิจและการพัฒนากองทัพเป็นการทำลายดุลทางการค้าและอำนาจในเอเชียเหมือนอย่างเยอรมันที่ทำในยุโรปหลังปี ๑๙๑๕

มีคำถามตามมาว่าความเป็นชาตินิยมของจีนก้าวร้าวจริงหรือไม่? การรับรู้ผิดๆ เรื่องความเป็นชาตินิยมของจีนเป็นสิ่งที่รัฐบาลจีนเรียกว่าการต่อต้านจีนของตะวันตกซึ่งความจริงแล้ว ความคิดที่ว่าจีนเป็นภัยและการปิดล้อมจีนยังเป็นที่ถกเถียงกันในตะวันตกและมีนักวิชาการจำนวนมากที่แย้งว่าการเติบโตของจีนไม่เป็นภัย (เช่น Kristof, 1993; Munro, 1992; Shambaugh, 1994; Kurth, 1996; Bernstein & Munro, 1997)

จีนเองมีความคิดที่เป็น “real politic” มาก

โดยตั้งสมมติฐานว่าความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสัมพันธ์กับบรรยากาศด้านอิทธิพล คุลอำนาจและการพยายามครอบงำ ที่มาของความคิดหวาดระแวงนี้ นักยุทธศาสตร์จีนมักอ้างถึงอดีตรัฐมนตรีต่างประเทศ นายเฮนรี คิสซิงเจอร์ ที่กล่าวว่ามีความเป็นไปได้เพียง ๓ อย่างในความสัมพันธ์คือคุลอำนาจ การครอบงำโดยประเทศหนึ่ง และความโกลาหลวุ่นวาย

หนังสือเรื่อง *The Coming Conflict with China* โดย ริชาร์ด เบิร์นสไตน์ (Richard Bernstein) และ รอสส์ เอช. มันโร (Ross H. Munro) (Bernstein & Munro, 1997) ได้สรุปความคิดเห็นต่อจีนและสาเหตุของความขัดแย้งระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาว่า จีนจะมีบทบาทเป็นมหาอำนาจในไม่กี่ปีข้างหน้าโดยจีนจะมีเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลกและมีอำนาจทางทหารที่น่าเกรงขาม มีความเข้มแข็งและอิทธิพลที่สุดในภูมิภาคยกเว้นสหรัฐอเมริกา จีนมีเป้าหมายที่จะครอบงำเอเชียไม่ใช่โดยการรุกราน แต่โดยการเพิ่มอิทธิพล จีนพยายามใช้ความรู้สึกละแวกต่างชาติและความภูมิใจในการสร้างความภาคภูมิใจในหมู่ประชาชน การต่อต้านสหรัฐอเมริกาจึงกลายเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีแห่งชาติ ขณะที่สหรัฐอเมริกาก็มีเป้าหมายส่วนหนึ่งในเอเชียเพื่อป้องกันมิให้เอเชียถูกจีนครอบงำเพียงประเทศเดียว ซึ่งก็คือการที่จีนแสวงหาอำนาจเพื่อเป้าหมาย และผลประโยชน์อะไรก็ตามซึ่งสหรัฐอเมริกาอาจจะสูญเสียผลประโยชน์และกระทบต่อพื้นที่ที่เชื่อมถึงยุโรปในด้านเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ ในตอนท้ายได้มีข้อสรุป ๒ ส่วน คือ

๑. จีนจะมีบทบาทเป็นมหาอำนาจในไม่

ก็ปีข้างหน้า จีนจะมีเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลก และมีอำนาจทางทหารที่น่าเกรงขาม มีความเข้มแข็งและอิทธิพลที่สุดในแปซิฟิก ยกเว้นสหรัฐอเมริกา จีนมีเป้าหมายที่จะครอบงำเอเชียไม่ใช่โดยการรุกราน แต่โดยการเพิ่มอำนาจให้มากกว่าทุกประเทศจนไม่อาจเกิดอะไรขึ้นในเอเชียตะวันออกโดยปราศจากการแสดงความยินยอมของจีน

จีนพยายามใช้ความรู้สึกเกลียดชังต่างชาติและความภูมิใจในการสร้างความกตัญญูในหมู่ประชาชน เพื่อนำไปสู่ความไม่พอใจภายในประเทศที่มีต่อสหรัฐอเมริกา การต่อต้านสหรัฐอเมริกาจึงกลายเป็นเรื่องของศักดิ์ศรีแห่งชาติ

๒. สหรัฐอเมริกามีเป้าหมายส่วนหนึ่งในเอเชียเพื่อป้องกันการถูกรอบล้อมโดยประเทศเดียว ซึ่งก็คือการที่จีนแสวงหาอำนาจเพื่อทำอะไรหรือมีเป้าหมายและผลประโยชน์ ซึ่งสหรัฐอเมริกาสงสัยและกระทบต่อพื้นที่ที่เชื่อมถึงยุโรปในด้านเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์

ความหวังของผู้กำหนดนโยบายสหรัฐอเมริการะยะยาวคือการให้จีนเป็นประชาธิปไตย ถ้ามองในแง่ดีอาจเป็นไปได้แต่ไม่มีเหตุผลที่จะเชื่อว่าจีนจะเป็นประชาธิปไตยในอนาคตอันใกล้ ด้วยเหตุผลดังต่อไปนี้

๑. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมการเมืองซึ่งจีนมีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า ๓,๐๐๐ ปี ไม่ได้พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดของรัฐที่ถูกจำกัดหรือการปกป้องสิทธิส่วนบุคคล หรือการพึ่งพากฎหมายและสื่อ ไม่เคยมีการพูดถึงเจตจำนงของมหาชน จีนอยู่ภายใต้จักรพรรดิ หรือเลขาธิการพรรคที่มักจะแต่งตั้งกันในทางลับ

๒. การปฏิรูปประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ข้าราชการในจีนยังมีอำนาจอยู่ถึงแม้ปัจจุบันจะยกเลิก แต่ก็ไม่มีสัญญาณอะไรที่แสดงว่าจีนพร้อม

๓. ยิ่งกว่านั้นผู้นำจีนยังประสบปัญหาในการปฏิรูปประชาธิปไตยและความยุ่งเหยิงทางสังคม ในจีนก็กำลังเกิดการแยกตัวของช่องว่างผู้นำจีนต้องเผชิญกับความคาดหวังที่เพิ่มขึ้นของสังคม ซึ่งกดดันความเป็นเอกภาพและภาวะผู้นำ ซึ่งไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการลดทอนอำนาจเบ็ดเสร็จทางการเมือง

๔. สุดท้ายรัฐบาลจีนจะรู้สึกกลัวภัยอำนาจการควบคุมพื้นที่ที่เป็นผลประโยชน์แห่งชาติ เช่น ทิเบตที่ปล่อยให้เสรีจึงเกิดขบวนการเรียกร้องอิสรภาพ

ก่อนจะถึงศตวรรษหน้าจีนคงยังมีท่าทีก้าวร้าวมากขึ้น และสหรัฐอเมริกาก็ยังคงเชื่อในผลประโยชน์และเป้าหมายระยะยาวของจีน ถ้าเกิดสงครามจีน-สหรัฐอเมริกาเหนือช่องแคบไต้หวัน ผลก็อาจเป็นว่าสหรัฐอเมริกาก็ให้การรับรองไต้หวันเป็นเอกราชตามพฤตินัย (de Facto) หรืออาจล้มเหลว แต่ก็สร้างความเสียหายให้แก่ทั้งจีนและสหรัฐอเมริกา จีนเองก็จะถดถอยในการพัฒนาเศรษฐกิจและขาดความไว้วางใจจากทั่วโลกเรื่องสันติภาพ สำหรับสหรัฐอเมริกาขณะนี้ความรุ่งเรืองก็จะสิ้นสุด ประเด็นก็คือหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าสิ่งที่ตามมาคือคำถามว่าทำอย่างไรจะจัดการความสัมพันธ์ระหว่างจีน-สหรัฐอเมริกาได้ ถ้ามุ่งใช้การโคตโคตก็จะทำให้ต้องเผชิญหน้ากับจีน จึงหวังว่านโยบายที่มั่นคงสมเหตุสมผล มีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อรักษาดุลอำนาจ

หนังสือเรื่อง *Big Dragon* โดยแดเนียล เบอร์สไตน์ (Daniel Burstein) และอาร์เน เดอ ไคเซอร์ (Arne de Keijzer) (Burstein & de Keijzer, 1999) ได้กล่าวถึงท่าทีการเป็นภัยคุกคามของจีนเป็นอันตรายต่อความร่วมมือของสหรัฐอเมริกาในการเลือกจีนเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจ ขณะที่จีนขึ้นชมเศรษฐกิจสหรัฐอเมริกา และพบว่าสหรัฐอเมริกาเป็นมิตรกว่าและเข้าถึงง่ายกว่าญี่ปุ่นและยุโรป ขณะที่จีนเป็นไปได้น้อยที่จะมีภาคเอกชน ยิ่งกว่านั้นนโยบายสหรัฐอเมริกาและพฤติกรรมจะมุ่งการปิดล้อมและควบคุมจีน การให้ความช่วยเหลือเต็มที่อาจทำให้จีนเข้มแข็ง ดังนั้นความร่วมมือจึงน้อย

ปัญหาเร่งด่วนคือทำอย่างไรจะเก็บความขัดแย้งไว้เบื้องหลัง ถึงแม้ว่าเหตุการณ์ปัจจุบันจะไปในทางบวกแทนที่จะปล่อยให้ความขัดแย้งขยายตัวและลึกขึ้น

เด็กรู้ว่าเหตุการณ์เทียนอันเหมิน แม้สหรัฐอเมริกาจะโหมตีในเรื่องสิทธิมนุษยชนมากกว่าผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาจีนก็จะไม่หยุดลงเพราะเด็กรู้และสหายต่างก็รู้ว่าการเปิดประตูให้กว้างขึ้นแก่นักลงทุนที่เข้าใจสถานการณ์ของประเทศนั้นดีที่สุด นั่นคือชาวจีนโพ้นทะเลจากฮ่องกง มาเก๊า ไต้หวัน และเอเชียอาคเนย์

มีหลายเหตุผลที่ชาวจีนโพ้นทะเลเข้ามาลงทุนในจีนหลังปี ๒๕๓๒ สภาพคล่องของบริษัทเหล่านี้มีมากเพราะการเติบโตทางเศรษฐกิจในฮ่องกง ไต้หวัน และเอเชียอาคเนย์ เป็นเวลาหลายปีที่ชาวจีนโพ้นทะเลลงทุนในสหรัฐอเมริกาและยุโรปเพราะความเสี่ยงในจีน ขณะที่

เห็นความได้เปรียบในโอกาสการลงทุนในจีน

เมื่อเศรษฐกิจจีนเจริญขึ้นความทรงจำในเทียนอันเหมินเริ่มเกิดขึ้นอีกถึงแม้จีนจะไม่ยอมถอยจากจุดยืน แต่เวลาและโอกาสก็กัดเซาะเป้าหมายสหรัฐอเมริกาต่อการลงทุนในจีน ทันทที่ที่จีนเข้าเป็นผู้เล่นเกมในโลก ความร้อนแรงของตลาดของจีนก็เพิ่มขึ้นและเป็นศูนย์กลางการเติบโตของโลก ทำให้สหรัฐอเมริกาอาจต้องยืนอยู่ข้างๆ

กระบวนการแสวงหาอำนาจในเอเชียจะนำจีนสู่ความขัดแย้งกับผลประโยชน์สหรัฐอเมริกาเพราะถ้าสหรัฐอเมริกาไม่ปิดล้อมจีน จีนอาจเข้าครอบงำเอเชีย ซึ่งจะเป็นภัยคุกคามต่อผลประโยชน์สหรัฐอเมริกาในระยะยาว ในคำว่า “มหาอำนาจ” หมายถึงว่าจีนจะเป็นเหมือนหัวใจและวิญญาณของเศรษฐกิจเอเชีย ภัยคุกคามของจีนเมื่อเร็ว ๆ นี้คือได้หัววันในการแทรกแซงทางทหาร และผลจากภาระของทิเบตในเรื่องเสรีภาพ ต่อมาก็คือการขั้วผูกกองทัพจีนในการอ้างกรรมสิทธิ์ในหมู่เกาะ พาราเซล (Paracel) และ สแปรตตี (Spratly) โดยอ้างทางกฎหมายเกี่ยวกับความสับสน คลุมเครือในความจริงทางประวัติศาสตร์ เอกสาร ข้อตกลง ประเด็นสำคัญระยะยาวคือคาดว่าจะมีน้ำมัน และเพื่อควบคุมเส้นทางทะเล นอกจากนี้จีนได้ทำการพัฒนาความสัมพันธ์กับญี่ปุ่น แต่ไม่ต้องการระงับความขัดแย้งในเรื่องเกาะเตียวหยู (Diaoyu) และสหรัฐอเมริกาในเรื่องไต้หวัน

ที่สำคัญเราต้องเข้าใจบทบาทสำคัญของไต้หวันในความรับรู้ของปักกิ่งในผลประโยชน์แห่งชาติ แรงดึงดูดจีนต่อไต้หวันมีตั้งแต่ความ

โครงเรื่องทางประวัติศาสตร์ ความเกลียดชังต่อระบอบประชาธิปไตยของไต้หวันชาตินิยมยกเว้นความพยายามที่จะควบคุมเหนือเกาะ ๑๐๐ ไมล์จากชายฝั่ง ซึ่งอาจถือว่าเป็นผลประโยชน์แห่งชาติด้วย แต่จีนมักจะมองเรื่องโอกาสในยุทธศาสตร์ทางธุรกิจมากกว่าภัยคุกคามทางยุทธศาสตร์กว่า ๒๐ พันล้านเหรียญเป็นการลงทุนโดยตรงโดยบริษัทและนักลงทุนที่เข้าสู่จีนในช่วงทศวรรษ ๑๙๙๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒) ในปี ๒๕๓๘ กว่าร้อยละ ๒๐ เป็นการส่งออกของไต้หวัน นั่นคือร้อยละ ๔๐ ของบริษัทในตลาดหลักทรัพย์ไต้หวันล้วนมีการดำเนินกิจการในแผ่นดินใหญ่

การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนเป็นสัญญาณแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงการถ่ายโอนอำนาจในภูมิภาค และต้องคอยจับตามองดูว่าผลกระทบจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนต่อความมั่นคงในภูมิภาคคืออะไร? เพราะถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะมีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ แต่จีนก็มีศักยภาพโดยรวมพอที่จะเป็นมหาอำนาจในเอเชียตะวันออก ในอนาคตขณะที่จีนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจแต่ญี่ปุ่นเริ่มประสบปัญหาจากความสามารถในการรักษาและเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจของตัวเองในปัจจุบัน และจีนเองก็มีความเข้มแข็งกว่าในการรักษาสันติภาพในภูมิภาค การพัฒนาเศรษฐกิจจะทำให้จีนมีศักยภาพในการแข่งขันมากขึ้น และร่วมมือกับเพื่อนบ้านน้อยลงถึงแม้ว่าเศรษฐกิจของจีนจะกำลังโตแต่ก็มีอำนาจเพียงพอที่จะทำลายอำนาจสหรัฐอเมริกา แต่มีเหตุผลที่จะคาดหวังว่าอาจจะไม่ทำให้ระบบการเมืองโลกไร้เสถียรภาพโดยเฉพาะจีนถ้าเป็น

ประชาธิปไตยถึงแม้ว่าการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงอำนาจมักจะก่อให้เกิดสงครามระหว่างอำนาจเดิมและอำนาจใหม่ แต่การวิจัยก็แสดงให้เห็นว่า“ประเทศประชาธิปไตยจะไม่ทำสงครามต่อกัน” (Scheller, 1992, p.268) หรือจากจีนเองซึ่งมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ตามทฤษฎีการถ่ายโอนอำนาจได้แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนำไปสู่ความขัดแย้ง ถ้าประเทศมหาอำนาจเดิมถูกท้าทายจากมหาอำนาจที่ขึ้นมาอย่างรวดเร็วอย่างจีนแต่เมื่อพิจารณาให้ละเอียดพบว่าการถ่ายโอนอำนาจจะทำให้เกิดสันติภาพได้ ถ้ามหาอำนาจเดิมและมหาอำนาจใหม่ต่างก็เป็นประชาธิปไตย ดังนั้น ในอนาคตการเมืองหลังสงครามเย็นในศตวรรษที่ ๒๑ อาจขึ้นอยู่กับการพัฒนากระบวนการเมืองของจีนให้เป็นประชาธิปไตย

ทำที่พฤติกรรมของจีนในเวทีระหว่างประเทศ

ทำที่ของจีนในต่อภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกจะมีความแตกต่างหลากหลายกันออกไปในแต่ละส่วนของภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ในแถบเอเชียตะวันออกผลประโยชน์ทางยุทธศาสตร์ของจีนในบริเวณนี้เปลี่ยนไปเมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไปจากการที่อิทธิพลของสหภาพโซเวียตลดลง ในขณะที่เดียวกันญี่ปุ่นเองก็ได้เริ่มขยายบทบาททั้งทางการเมืองและเศรษฐกิจมากขึ้น ทำให้จีนต้องปรับเปลี่ยนทำที่ต่อญี่ปุ่นใหม่ การเปลี่ยนแปลงนโยบายต่อญี่ปุ่นเห็นได้ชัดจากทำที่ที่เปลี่ยนไปของจีนในประเด็นข้อพิพาทเรื่องหมู่เกาะคุริสระหว่างญี่ปุ่นกับรัสเซีย โดยจีนได้เพิ่มความสนใจ

ในการค้าขายกับรัสเซียมากขึ้น และมีการแลกเปลี่ยนการเมืองกันระดับสูง นอกจากนี้จีนยังได้สั่งซื้ออาวุธจากรัสเซียอย่างต่อเนื่อง จนในปัจจุบันก็ได้หันมาพัฒนาอาวุธร่วมกันอีกด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเกาหลีใต้และไต้หวัน โดยเฉพาะทางด้านการค้าการลงทุนมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยที่จีนได้เข้าไปลงทุนและรับการลงทุนจากประเทศเหล่านี้ในปริมาณมาก สำหรับเกาหลีใต้ความสัมพันธ์ทางการเมืองก็มีความก้าวหน้าขึ้น มีการประชุมสุดยอดระหว่างจีนกับเกาหลีใต้ โดยจีนพยายามดึงเกาหลีใต้มาถ่วงดุลอิทธิพลกับญี่ปุ่น โดยอาศัยการมีความทรงจำทางประวัติศาสตร์อันเข้มข้นขึ้นต่อการครอบครองของญี่ปุ่นร่วมกัน ส่วนในความสัมพันธ์กับไต้หวัน จีนพยายามที่จะลดความตึงเครียดระหว่างกันและเน้นความร่วมมือให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

โดยสรุปในภูมิภาคนี้ดูเหมือนว่าจีนจะได้รับการยอมรับจากประเทศต่างๆ ในภูมิภาคมากกว่าญี่ปุ่น และดูเหมือนว่าจะประสบความสำเร็จในการสร้างกลุ่มต่อต้านญี่ปุ่นอย่างหลวมๆ ขึ้น แต่ในขณะเดียวกันในความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีกับญี่ปุ่น จีนพยายามที่จะรักษาความร่วมมือระหว่างกันไว้ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ ส่วนในด้านการเมืองนั้นญี่ปุ่นกับจีนยังคงมีความหวาดระแวงกันอยู่ โดยมีสหรัฐอเมริกาแสดงบทบาทในการพยายามคานอำนาจจีนด้วยการสนับสนุนญี่ปุ่นและไต้หวัน

ในภูมิภาคอินโดจีน การที่มีพรมแดนทางบกอันยืดยาวติดต่อกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคทำให้จีนกลายเป็นมหาอำนาจที่มีบทบาทสำคัญด้านความมั่นคง นับตั้งแต่โซเวียตถอนทหารออก

ไปในปี ๒๕๓๒ และการที่สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสถอนตัวออกจากภูมิภาคนี้ตั้งแต่ช่วงสงครามเวียดนาม สำหรับลาวนับตั้งแต่โซเวียตถอนทหารออกไปลาวได้หันมาใกล้ชิดกับจีนมากขึ้น ดังจะเห็นได้ว่าในปี ๒๕๓๒ นายไกสอน พมวิหาน เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์ของลาวได้เดินทางไปเยือนจีน

ในส่วนของกัมพูชา เมื่อเวียดนามถอนทหารออกไป กัมพูชาก็หันมาฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีน โดยสมเด็จนโรดม สีหนุ ได้เดินทางเยือนจีนเป็นประเทศแรกหลังการลงนามในสนธิสัญญาสันติภาพ จีนเองก็ได้พยายามที่จะถ่วงดุลอำนาจของเวียดนามในกัมพูชาไปพร้อมกับสนับสนุนสันติภาพของกัมพูชาด้วย อาจกล่าวได้ว่าความสำเร็จของการเลือกตั้งในปี ๒๕๓๖ นั้นจีนเองก็มีบทบาทไม่น้อย

ดูเหมือนเวียดนามจะเป็นประเทศเดียวในภูมิภาคที่ล้มเหลวและลำบากใจที่จะเป็นมิตรใกล้ชิดกับจีน โดยเลือกที่จะมีนโยบายที่เป็นอิสระจากจีน และหันไปพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะญี่ปุ่น ซึ่งการดำเนินนโยบายในลักษณะนี้เองเวียดนามก็นับว่าประสบความสำเร็จไม่น้อยดังจะเห็นได้จากการที่เวียดนามได้เข้าร่วมใน World Bank Fund และสหรัฐอเมริกาเองก็ยกเลิกการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ สาเหตุหนึ่งที่เวียดนามดำเนินนโยบายเช่นนี้เพราะปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับจีนยังคงมีอยู่ เช่น กรณีพิพาทเรื่องการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะพาราเซลซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้จีนต้องพัฒนาอาวุธ

ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใน

ช่วงสงครามเย็นจีนมีบทบาทสำคัญในการถ่วงดุลกับสหภาพโซเวียต แต่เมื่อโซเวียตถอนทหารออกจากภูมิภาค จีนก็สูญเสียบทบาทเด่นในทางยุทธศาสตร์ต่อประเทศเหล่านี้ไป โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาถึงสมรรถนะทางกองทัพเรือของจีนที่ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะควบคุมยุทธศาสตร์นอกน่านน้ำของตนได้

ในทางเศรษฐกิจกล่าวได้ว่าจีนอาจจะยังไม่ใช่คู่ค้าสำคัญของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในทางกลับกัน จีนกลายเป็นคู่แข่งในตลาดต่างประเทศ เนื่องจากจีนมีโครงสร้างสินค้าส่งออกหลายๆ ประเภทที่คล้ายคลึงกับประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาค และจีนเองยังมีความขัดแย้งกับหลายๆ ประเทศจากกรณีหมู่เกาะสแปรตลีย์อีกด้วย ท่าทีของกลุ่มประเทศในภูมิภาคนี้ที่มีต่อจีนนั้น มาเลเซียกับอินโดนีเซียเป็น ๒ ประเทศที่ต่อต้านการเข้ามามีอิทธิพลของจีนในภูมิภาค ขณะที่ไทย สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ค่อนข้างพอใจกับการที่จีนพยายามที่จะเข้ามามีบทบาทในบริเวณนี้ อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมเมื่อเทียบกับแถบอื่น ดูเหมือนว่าประเทศในภูมิภาคนี้จะใกล้ชิดกับญี่ปุ่นมากกว่าจีนเนื่องจากมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นมากกว่า

จะเห็นได้ว่า สถานภาพของจีนในเอเชียแปซิฟิกจะมีความหลากหลายออกไปภายใต้สภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละภูมิภาคย่อย ถึงแม้ว่าจีนจะยังไม่มีนโยบายอะไรชัดเจนพอที่จะแสดงให้เห็นว่าจะกระทบต่อระเบียบความมั่นคงในภูมิภาค แต่จีนก็ยังเป็นที่หวาดระแวงในสายตาของประเทศต่างๆ ในภูมิภาคที่หวาดกลัวว่าการกลับมายิ่งใหญ่ของจีนอีกครั้ง โดยเฉพาะการพัฒนา

เศรษฐกิจ ในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมาจีนมีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่รวดเร็วที่สุดในโลก จนก่อให้เกิดความหวาดระแวงว่าจีนกำลังจะก้าวขึ้นเป็นประเทศมหาอำนาจและอาจจะส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาค ซึ่งสาเหตุส่วนหนึ่งก็น่าจะมาจากการที่ยังคงมีปัจจัยความไม่แน่นอนมากมายในภูมิภาคที่อาจส่งผลให้จีนมีการปรับเปลี่ยนนโยบายด้านความมั่นคงได้เช่น

๑. ความวุ่นวายในคาบสมุทรเกาหลีอันได้แก่การรวมเกาหลี การสืบทอดอำนาจในเกาหลีเหนือ และการพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ

๒. ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับไต้หวัน ซึ่งนโยบายการเผชิญหน้าที่ดูก้าวร้าวต่อไต้หวันก็อาจทำให้ประเทศในเอเชียเกิดความหวาดระแวงจีนได้

๓. การที่เวียดนามยังคงมีท่าทีไม่ไว้ใจจีน และพยายามคานอำนาจจีนโดยอาศัยความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับญี่ปุ่นและกลุ่มประเทศอาเซียน ทำให้จีนสูญเสียบทบาทผู้นำทางเศรษฐกิจในภูมิภาค

๔. ปัญหาข้อพิพาทในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะสแปรตลีย์กับหลายๆ ประเทศ โดยเฉพาะประเทศในกลุ่มอาเซียน

๕. ปัจจัยความไม่มั่นคงภายในประเทศของจีนเอง อันสืบเนื่องมาจากการสืบทอดอำนาจของผู้นำรุ่นหลังเติ้ง เสี่ยว ผิง และทัศนคติของผู้นำรุ่นใหม่ต่อปัญหาดังๆ อันอาจนำมาสู่ความขัดแย้งกับประเทศมหาอำนาจและประเทศในภูมิภาคได้

การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีน

การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนเป็นสัญญาณแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงการถ่ายโอนอำนาจในภูมิภาค และต้องคอยจับตามองดูว่าผลกระทบจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนต่อความมั่นคงในภูมิภาคคืออะไร? เพราะถึงแม้ว่าญี่ปุ่นจะมีความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจแต่จีนก็มีศักยภาพพอที่จะเป็นมหาอำนาจในเอเชียตะวันออกในอนาคต ขณะที่จีนเริ่มตระหนักถึงความสำคัญทางเศรษฐกิจแต่ญี่ปุ่นเริ่มประสบปัญหาจากความสามารถในการรักษาและเพิ่มอำนาจทางเศรษฐกิจของตัวเองในปัจจุบัน และจีนเองก็มีความเข้มแข็งกว่าในการรักษาสันติภาพในภูมิภาค การพัฒนาเศรษฐกิจจะทำให้จีนมีศักยภาพในการเข้าแทรกแซงมากขึ้น และร่วมมือกับเพื่อนบ้านน้อยลง ในสมัยของประธานาธิบดีเจียง เจ๋อ หมิน ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในภาวะเป็นจริงของโลก ทำให้เราจะเห็นการเดินเกมการเมืองเพื่อสร้างคะแนนนิยมได้อย่างต่อเนื่อง เขาได้นำจีนเข้ามามีบทบาทในประชาคมโลกทีละขั้น ๆ ทางด้านการเมืองก็ได้ลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิทางการเมืองของสหประชาชาติ ประกาศตนเป็นประเทศที่รับรองในสิทธิเสรีภาพทางการเมืองอันชอบธรรมของประชาชน ขณะเดียวกันทางการจีนก็เร่งพัฒนาระบบกฎหมายภายในประเทศ ประกาศ“ปกครองประเทศด้วยกฎหมาย” ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน แต่อย่างไรก็ตามจีนก็ยังไม่ประกาศใช้ “กฎหมายพรรคการเมือง” และจากการต่อสู้กับอำนาจที่ครอบงำของต่างชาติมาร่วม ๑๐๐ ปี ทำให้ได้ข้อสรุปว่าเรื่องของจีนต้องคนจีน

ทำจึงจะสำเร็จ จะหวังให้ต่างชาติมาช่วยนั้นเป็นไปไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองหรือการปกครอง ซึ่งปัจจุบันจีนได้รูปแบบพัฒนาทางเศรษฐกิจชัดเจนแล้วคือ “เศรษฐกิจแบบสังคมนิยม” ที่มีเอกลักษณ์เป็นของชาวจีน ส่วนรูปแบบทางการเมืองโดยเฉพาะเรื่องระบอบประชาธิปไตย เจียง เจ๋อ หมิน ให้ทัศนะว่าประชาธิปไตยเป็นกระบวนการทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่ง เขาเสริมด้วยว่าอุดมการณ์ประชาธิปไตยมีกันได้ทุกประเทศ แต่จะทำกันอย่างไรจึงจะดีที่สุดสำหรับตนเองย่อมแตกต่างกัน จะให้เป็นไปในแบบเดียวกันไม่ได้ ระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของจีนก็ต้องสอดคล้องกับภาวะเป็นจริงทางเศรษฐกิจ สังคมและขั้นตอนทางประวัติศาสตร์จีน เจียง เจ๋อ หมิน เคยกล่าวไว้ว่าหลักในพิธีศพของเต็ง เสี่ยว ผิง ว่าบุคคลสำคัญที่สุด ๒ คนของจีนในศตวรรษที่ ๒๐ คือเหมาเจ๋อตุง ซึ่งเป็นผู้นำการต่อสู้กองกำลังอาวุธ สร้างสาธารณรัฐประชาชนจีนขึ้น และเต็ง เสี่ยวผิง เป็นผู้นำการปฏิวัติแนวใหม่เข้ามาเปลี่ยนจีนจากที่เป็นประเทศาธิปไตยสังคมนิยมที่ด้อยพัฒนา จนกลายเป็นประเทศสังคมนิยมยุคใหม่ที่มั่งคั่ง ด้วยลักษณะทางการเมืองของจีนที่ไม่ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองใดๆ มักจะไปผูกพันกับบุคลิกภาพและอาณาบารมีของผู้นำทางการเมืองแต่ละคน หรือแต่ละกลุ่ม ทั้งในระดับองค์กรพรรค องค์กรรัฐ และสถาบัน

นับตั้งแต่ปี ๒๕๒๑ จีนมีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ และผลิตภัณฑ์ในประเทศ (Gross Domestic Product : GDP) ที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อัตราเงินออมสูง ภาคอุตสาหกรรมมีการเคลื่อน

ไหวเพียงเล็กน้อย และมีการขยายตัวด้านการส่งออกและจีนก็ได้แสดงถึงการเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น จำนวนประชากรหลายเปอร์เซ็นต์ที่อยู่ในชนบท และการพึ่งพิงทางด้านการเกษตร ขณะที่ยังมีรายได้ต่อหัวต่ำพร้อมกับการปฏิรูปในจีนที่รวดเร็วและชัดเจนทั้งด้านการเกษตร การค้าระหว่างประเทศและการลงทุนจากต่างประเทศ หลังสิ้นสุดสงครามเย็น จีนยังยืนยันที่จะเดินทางไกลด้วยวิธีที่ละก้าว ขณะที่ยุโรปตะวันออกเกิดภาวะเงินเฟ้อ หนี้ต่างชาติ แต่การปฏิรูปในจีนกลับประสบความสำเร็จจาก ๓ จุด คือ

๑. การเติบโตทางเศรษฐกิจ

๒. ความพยายามของรัฐที่จะปกป้องประชาชนไม่ให้เสียเปรียบต่างชาติจากการเจรจาตกลงต่าง ๆ

๓. การค้าต่างประเทศและการลงทุนจากต่างชาติ

คงไม่มีใครต้องการเห็นจีนในสภาพที่อ่อนแอและยากจน แต่คงต้องการให้จีนมีเสถียรภาพและเป็นประชาธิปไตย ความสำคัญในการศึกษาเรื่องนี้คือการสิ้นสุดของสงครามเย็นและการล่มสลายของโซเวียต จีนได้มีบทบาทมากขึ้นและเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญในเวทีโลก พร้อม ๆ กับอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วที่สุดในโลก อันเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความหวาดระแวงว่าจีนจะเป็นภัยคุกคามและแสวงหาอำนาจเพื่อครองความเป็นเจ้าในภูมิภาค แต่ก็เกิดคำถามว่าความหวาดระแวงว่าจีนจะเป็นภัยคุกคามต่อภูมิภาคนั้นจะถูกต้องหรือไม่และถ้าเป็นเช่นนั้นควรจะทำอย่างไรกับจีนดี ขณะที่แนวคิดหลังจากทั้ง ๒ ฝ่ายคือ ฝ่ายหนึ่งซึ่งส่วน

ใหญ่จะเป็นนักการเมืองแนวสังคมนิยม มีความเชื่อว่าจีนต้องเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงในภูมิภาคและสันติภาพของโลก โดยอธิบายถึงศักยภาพของจีนที่จะเป็นภัยคุกคาม ดังนั้นจึงควรใช้นโยบายปิดล้อมกับจีนดังที่สหรัฐอเมริกาเคยทำกับโซเวียตเพื่อลดศักยภาพต่อความเป็นภัยคุกคามของจีน

อีกฝ่ายหนึ่งซึ่งมักจะเป็นนักวิชาการ นักเศรษฐศาสตร์ และนักธุรกิจ กลับมองว่าการพัฒนาประเทศของจีนน่าจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจโลก และภูมิภาคนี้ อีกทั้งการปิดล้อมจีนก็อาจจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งและความตึงเครียดในระยะยาวได้ ดังนั้นจึงควรใช้นโยบายผูกพันเชิงสร้างสรรค์ โดยการดึงเงินให้เข้ามา มีบทบาทเชิงสร้างสรรค์ในเวทีระหว่างประเทศอันจะเป็นการดีกว่า ซึ่งในงานศึกษาชิ้นนี้มุ่งตอบคำถามข้างต้น

จากความหวาดระแวงสู่ความขัดแย้ง

นับตั้งแต่จีนประสบความสำเร็จในการปฏิรูปเศรษฐกิจ และเกิดเหตุการณ์สิ้นสุดของสงครามเย็น นักวิชาการตะวันตก นักวิเคราะห์และผู้กำหนดนโยบายต่างก็เห็นว่าการเป็นมหาอำนาจของจีนจะส่งผลต่อความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนและในโลก ถึงแม้จะเกิดวิกฤตเศรษฐกิจแต่ในระยะยาวเศรษฐกิจจีนก็ยังคู่สุดโต่งแม้การเติบโตจะชะลอตัว แต่การพัฒนาเศรษฐกิจก็จะทำให้สถานะของจีนในระดับโลกเปลี่ยนไปและเป็นพื้นฐานในการพัฒนาศักยภาพทางทหารของจีน ความเข้มแข็งที่เพิ่มขึ้นของจีนทั้งทางเศรษฐกิจและการทหารจะส่งผลต่อสหรัฐอเมริกา

และอาเซียน

ถึงแม้จะมีความต้องการแสวงหาผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการค้าและการลงทุน แต่ก็ยังกังวลว่าจีนอาจใช้วิธีการเพิ่มศักยภาพทางทหาร และอิทธิพลในภูมิภาค จากการศึกษาของคณะกรรมการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ได้ข้อสรุปว่าการที่จีนก้าวสู่การเป็นมหาอำนาจจะส่งผลอย่างยิ่งในการท้าทายต่อผลประโยชน์สำหรับสหรัฐอเมริกาในอาเซียน (Council on Foreign Relations, 1996, p. 3) ความขัดแย้งทางยุทธศาสตร์ที่เป็นสิ่งที่ยังคงไม่มีความชัดเจนคือ

๑. อนาคตทางการเมือง

๒. ข้อพิพาททางเขตแดน

๓. ความหวาดกลัวว่าจีนจะต้องครอบงำภูมิภาค

แอนดรู จานอส (Andrew Janos) อธิบายว่าที่มาของความขัดแย้งในโลกคือ “เงื่อนไขเรื่องความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ และความพยายามที่จะยกระดับฐานะของประเทศให้สูงขึ้น” ซึ่งมี ๒ ยุทธวิธีคือ

๑. การฟื้นฟูสภาวะแวดล้อมภายนอกที่สัมพันธ์กัน หรือการให้ประเทศที่ด้อยหลังค้นพบตัวเอง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยพลังทางสังคมและการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อต่อสู้และปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมจากภายนอกที่เข้ามาในสังคม

๒. ความพยายามขับเคลื่อนสู่นวัตกรรมทางเทคโนโลยีของประเทศที่พัฒนาแล้วอันเป็นยุทธศาสตร์จากภายในและเป็นยุทธศาสตร์ของประเทศทุนนิยมในปลายทศวรรษที่ ๑๙๘๐

(พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๓๒) ซึ่งจีนได้เริ่มยอมรับและร่วมมือในบทเรียนการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วจากประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย (Chalmers, 1997, p. 1)

จีนได้ละทิ้งลัทธิคอมมิวนิสต์แบบชาตินิยม เพราะลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ได้เป็นตัวเลือกอีกต่อไปแล้วหลังสงครามเย็น และเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ชาตินิยมใหม่ที่เริ่มยอมรับการลงทุนและความช่วยเหลืออื่น ๆ จากชาวจีนโพ้นทะเล ๕๕ ล้านคน ซึ่งช่วยให้จีนบรรลุเป้าหมายที่ ๒ ของการปฏิวัตินั้นคือ จีนพยายามก้าวสู่ระดับรายได้ต่อหัวที่เท่าเทียมกับมหาอำนาจอื่น

ตัวแบบของจานอสแสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจของประเทศกำลังพัฒนานั้นเพื่อการใช้การเมืองมากกว่าเศรษฐกิจ แต่ยุทธศาสตร์การพัฒนาจีนจะไม่ได้ผลถ้าจีนโคดเดียวตัวเอง การคืนเกาะฮ่องกงเป็นการทดสอบอย่างดีว่าเป้าหมายและศักยภาพของจีนที่ต้องการประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจมากกว่าการปรองปรามผู้คัดค้านที่จตุรัสเทียนอันเหมินเมื่อปี ๒๕๓๒ (Chalmers, 1997, p. 4) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อีแวน เอ. ไฟเกนไบม (Evan A. Feigenbaum) ที่กล่าวถึงปัจจัย ๒ ประการที่ส่งผลต่อนโยบายต่างประเทศคือ

๑. ความพยายามดึงเทคโนโลยีจากตะวันตก

๒. ความสำเร็จในการพยายามมีส่วนร่วม

ในเวทีโลก โดยมีปัจจัยสำคัญคืออุตสาหกรรมกับการเกษตร วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีรวมถึงอำนาจทางทหาร สำหรับประเทศที่มีความภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์และความยิ่งใหญ่ของประชากรจีน พบว่าเป็นการยากยิ่งที่จะยอมรับสถานภาพความเป็นมหาอำนาจอันดับ ๒ ใน

ศตวรรษที่ ๒๐ ได้ (Feigenbaum, 1989, pp. 102-107)

ความไม่แน่นอนด้านความมั่นคงหลักๆ คือ การพบว่าการเปลี่ยนแปลงสมดุลระหว่างมหาอำนาจและความสัมพันธ์ในอนาคต

๑. สหรัฐอเมริกาแม้จะปิดฐานทัพในฟิลิปปินส์เมื่อปี ๒๕๓๔ แต่ก็กลับมาอีกในความร่วมมือกับญี่ปุ่น เป็นการแสดงว่าการเป็นพันธมิตรยังคงอยู่ แม้กองทัพสหรัฐอเมริกาจะถูกคุกคามจากภายในคืองบประมาณและปัญหาสังคมเมื่อแยกกับคุกคามระหว่างสหรัฐอเมริกากับญี่ปุ่นพบว่า การเพิ่มขึ้นของความเชื่อมั่นมากขึ้น และชาตินิยมของญี่ปุ่นใน ๑๐-๒๐ ปีข้างหน้า อย่างน้อยก็ต้องการให้พันธมิตรเท่าเทียมกันมากขึ้น และการเปลี่ยนแปลงในคาบสมุทรเกาหลี ทำให้ความจำเป็นของกองทัพสหรัฐอเมริกาจะเปลี่ยนไปเช่นไร? อีกนานแค่ไหนที่สหรัฐอเมริกาจะลดกำลังทหาร? และการเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นจะส่งผลต่อนโยบายจีนและญี่ปุ่นอย่างไร?

๒. การเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนอาจจะนำไปสู่ศักยภาพทางทหาร จีนไม่ใช่มหาอำนาจเพียงแต่ยังคงความน่าเกรงขามและอิทธิพลไว้ด้วยขนาดและอำนาจทางเศรษฐกิจแต่จีนก็ไม่จำเป็นต้องเป็นมหาอำนาจที่ต้องการขยายดินแดน แต่ก็สร้างความไม่แน่ใจว่าจีนจะทำอย่างไรเมื่อมั่งคั่งและมีอำนาจขึ้น (Singh, 1997, pp. 118-143)

ความหมายของคำว่าเสถียรภาพ (Stability) และความมั่นคงไม่ได้หมายความว่าจะไม่เกิดความเสี่ยงหรือความเปลี่ยนแปลง แต่เมื่อเกิดแล้วสามารถจัดการได้โดยไม่กระทบต่อรูปแบบ

การจัดสรรอำนาจ

ระบบระหว่างประเทศอาจจะเป็นแบบพหุภาคี หรือแบบขั้วอำนาจเดียว ซึ่งถ้าเป็นประการหลังจะส่งผลให้เกิดเสถียรภาพในภูมิภาคมากขึ้นด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ

๑. ระบบที่มีมหาอำนาจเพียงประเทศเดียวจะทำให้รัฐต่าง ๆ หันมาปฏิบัติตามกฎหมายระหว่างประเทศ

๒. ทำให้ระบอบระหว่างประเทศใหม่เกิดขึ้นและสบล้างระบอบเก่าๆ เช่น เกิดการปรับความสัมพันธ์ระหว่างอินโดจีนกับอาเซียน และการพึ่งพากันอย่างซับซ้อน (Complex Interdependence)

ความหวาดกลัวจีนว่าจะเป็นมหาอำนาจมาจากการประเมินปัจจัยพื้นฐานทางอำนาจคือ

๑. กำลังทหาร ซึ่งในทางการทหารมีเพียงปริมาณเท่านั้นที่ทำให้จีนมีศักยภาพทางทหาร ขณะที่ความพยายามเร่งพัฒนากองทัพอาวุธที่ล้ำสมัย และการเป็นทหารอาชีพ (โดยเฉพาะหน่วยรบพิเศษ) จะเป็นไปอย่างช้าๆ ถึงแม้จะมีนิวเคลียร์แต่ก็ยังขาดความหลากหลายทางอาวุธ และระบบการขนส่งลำเลียง ศักยภาพทางนิวเคลียร์ของจีนยังถูกจำกัดอยู่ ดังนั้นสหรัฐอเมริกาและรัสเซียจึงยังคงเป็นมหาอำนาจทางนิวเคลียร์ และยังคงรักษาสถานะเดิมของตนไว้ได้

๒. จำนวนประชากร ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงเป็นชาวนาทำให้จีนกลายเป็นตัวแทนของประเทศโลกที่ ๓

๓. ศักยภาพทางอุตสาหกรรม ถึงแม้จีนจะประสบความสำเร็จนับแต่ต้นทศวรรษที่ ๑๙๗๐ (พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๒๒) แต่ปัญหาสำคัญที่ขัด

ขวางต่อความทะเยอทะยานคือขณะที่จีนพยายาม
รักษาสถานะทางเศรษฐกิจขึ้นไว้ แต่ก็ไม่อจ
ละเลยต่อความเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มี
ประชากร ร้อยละ ๘๐ เป็นเกษตรกร ทำให้เกิด
ความแตกต่างระหว่างชนบทกับเมือง ขณะที่
ประเทศกำลังดำเนินตามทางของประเทศพัฒนา
แล้ว

๔. ทรัพยากรธรรมชาติ

แต่ก็มีเหตุผลว่าทำไมจีนจึงไม่น่าจะขัด
ขวางเสถียรภาพในภูมิภาค ได้แก่

๑. เสถียรภาพในอาเซียนเป็นประโยชน์
ต่อจีนในการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย

๒. จีนมองว่าประเทศในอาเซียนไม่
จำเป็นต้องอ่อนแอ และความร่วมมือในภูมิภาค
ก็ไม่กระทบต่อผลประโยชน์ของจีน

๓. ถ้าจีนจะเป็นมหาอำนาจก็ในระยะ
ยาวเพราะความสามารถทางทหารยังล้าหลังกว่า
ญี่ปุ่นและประเทศที่พัฒนาแล้ว

๔. ปัญหาความตึงเครียดที่เกิดขึ้น มาจาก
ปัญหาภายในของแต่ละประเทศ เช่น ชาติพันธุ์
ชนชั้น ดินแดน ล้วนมีผลกระทบต่อการเมืองใน
ภูมิภาค โลกสในการเกิดความขัดแย้งเมื่อจีนถูก
มองว่าจะทำลายความมั่นคงในภูมิภาคและ
อาจกระตุ้นให้มีการสร้างกำลังทหารในญี่ปุ่นเจ้า
หน้าที่อาวุโสของญี่ปุ่นกล่าวว่า “เรากำลังทำให้
จีนโตขึ้น (โดยผ่านการลงทุนและการค้า)”
(Singh, 1997, p. 19) ความท้าทายของการที่จีนก้าว
สู่มหาอำนาจจะทำให้เกิดข้อถกเถียงตามมา ๔
ประเด็น คือ

๑. ผลกระทบจากการพัฒนาศักยภาพทาง
ทหารของจีน การได้เปรียบก็จะลงไปถึงงบประมาณ

การพัฒนาาระบบและเทคโนโลยีมีการเพิ่ม
งบประมาณและซื้ออาวุธจากรัสเซีย ทำให้มีการ
พัฒนากองทัพจีนอย่างรวดเร็วแต่ก็มีนักวิเคราะห์
บางส่วนที่ตั้งข้อสังเกตว่างบประมาณที่เพิ่มขึ้นมา
จากอัตราเงินเฟ้อที่เพิ่มขึ้น แต่การที่จะพัฒนากอง
ทัพให้ไล่ตามสหรัฐอเมริกาได้คงต้องใช้เวลาอีก
หลายทศวรรษ (Goldstein, 1997/98, 36-73)

๒. เกี่ยวกับการแข่งขันในเวทีโลกของ
จีน นักวิเคราะห์บางคนมองการเข้ายึดหมู่เกาะใน
ทะเลจีนใต้และการทดลองขีปนาวุธบริเวณช่อง
แคบไต้หวันว่าเป็นท่าทีของผู้ก้าวร้าวและต้องการ
ขยายอำนาจ แต่อีกกลุ่มมองว่าจีนยังมีข้อจำกัดคือ
จีนยังอ่อนแอและต้องพึ่งพา ประกอบกับการ
เผชิญหน้ากับปัญหาความมั่นคงทั้งภายในและ
ภายนอก รวมถึงการเรียกร้องเอกราชของไต้หวัน
อีกกลุ่มมองจีนว่าเป็นทั้งอุปสรรคและโอกาส

๓. ทฤษฎีระหว่างประเทศที่อธิบาย
พฤติกรรมของจีนได้และนัยที่แสดงถึงท่าทีใน
อนาคตของจีน นักสังคมนิยมบางคนคาดเดาว่าจีน
จะมีอำนาจเพิ่มขึ้นและอาจท้าทายต่อมหาอำนาจ
อย่างสหรัฐอเมริกา ขณะที่อีกฝ่ายมองว่าเป็นเรื่อง
ของชาตินิยม นักเสรีนิยมยังได้ว่าจีนพยายามเพิ่ม
บทบาทในเศรษฐกิจระหว่างประเทศเพื่อชดเชย
กับค่าใช้จ่ายทางทหารและพยายามสลายค่านิยม
แบบตะวันตก ดังนั้นในอนาคตจึงเป็นที่คาดว่าจีน
อาจลดทอนที่ก้าวร้าวลง

๔. เป็นคำถามที่ตามมาว่าแล้วถ้าเป็นเช่น
นั้นสหรัฐอเมริกาควรจัดการกับจีนอย่างไร ซึ่งการ
กำหนดนโยบายก็ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลจากข้อ
ถกเถียงต่างๆ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน นัก
สังคมนิยมบางคนก็มองว่าความอ่อนแอของจีนอาจ

เป็นที่มาของการจำกัดพฤติกรรมระหว่างประเทศ เพราะท่าทีที่ก้าวร้าวของจีนอาจเพิ่มขึ้นถ้าจีนเข้มแข็งขึ้น บางคนก็เชื่อว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะเปลี่ยนธรรมชาติของจีน พฤติกรรมของจีนจะมีผลต่อการนำเงินเข้าสู่ระบบโครงสร้างการเมืองและเศรษฐกิจโลก (Sutter & Choi, 1996, pp. 74-82)

ท้ายที่สุดแม้จะทำให้จีนเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นในภูมิภาค แต่ก็ต้องคำนึงว่าจะใช้มาตรฐานเดียวกับตะวันตกไม่ได้ เพราะต้องมาจากค่านิยมทางศีลธรรมของประเทศนั้น ๆ เอง

ท่าทีที่แท้จริงของจีน

จีนเป็นประเทศที่มีประชากรมากที่สุดในโลกจำนวนประมาณ ๑.๓ พันล้าน และกำลังมีอิทธิพลทางการเมืองมากขึ้นเป็นลำดับ และอาจจะมีขนาดทางเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลกในอนาคต ซึ่งต้องเผชิญกับช่วงเวลาเปลี่ยนถ่าย ๓ ช่วงสำคัญ คือ

๑. การเปลี่ยนถ่ายภายในโดยตั้งเสี้ยวผิง ที่วางแผนการปฏิรูปเศรษฐกิจและนโยบายเปิดประเทศภายใต้นโยบายสี่ทันทสมัยที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเกษตร อุตสาหกรรมการทหาร และวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี เพื่อเน้นเสถียรภาพทางการเมืองและพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าความขัดแย้งทางอุดมการณ์และการต่อสู้ทางชนชั้นอย่างสุดขั้วของเหมาเจ๋อตง ด้วยนโยบายเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจได้นำเงินสู่โลกภายนอกและพยายามเป็นมิตรกับนานาประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียอย่างไรก็ตาม การสิ้นสุดสงครามเย็นก็ช่วยทำให้สถานะของจีนในเอเชียดีขึ้น มีการให้ความสำคัญต่อ

กันมากขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาเรื่องข้อพิพาทและแบ่งแยกดินแดน เขตแดนทางทะเลกับประเทศในกลุ่มอาเซียนเกี่ยวกับปัญหาหมู่เกาะสแปรตลีย์

๒. นับแต่เกิดวิกฤตการณ์เงินในเอเชีย เริ่มจากการพังทลายของค่าเงินบาทในเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๐ และแพร่ไปทั่วอาเซียน เกาหลีใต้และญี่ปุ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใหญ่ในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของจีน และจีนยังคงให้ความสำคัญกับอาเซียนด้วยขนาดที่ใหญ่ประชากรมาก ภูมิประเทศติดกันและมีศักยภาพทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจของอาเซียนพังทลายลงจีนจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงผลกระทบต่อเศรษฐกิจได้

๓. เมื่อจีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (The World Trade Organization : WTO) ในปี ๒๕๔๔ นับเป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญต่อเศรษฐกิจจีน และส่งผลกระทบอย่างยิ่งต่อประเทศเพื่อนบ้านอย่างอาเซียน

ในช่วงเวลา ๕๐ กว่าปีที่ผ่านมามีเงินได้ใช้ นโยบายต่างประเทศแบบอิสระมุ่งเน้นสันติภาพ ในการประชุมวาระแรกเมื่อกันยายน ๒๔๙๒ ได้มีการจัดเตรียมรัฐธรรมนูญโดยยึดหลักการทูตคือ ปกป้องอธิปไตย เสรีภาพอธิปไตยและบูรณภาพทางดินแดน สนับสนุนสันติภาพ มิตรภาพและความร่วมมือกันในหมู่ประชาชาติต่าง ๆ คัดค้านท่าทีก้าวร้าวและสงคราม รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑ ปี ๒๔๙๗ ระบุถึงหลักการกิจการระหว่างประเทศว่าจีนมุ่งให้ความสำคัญกับสันติภาพของโลกและความก้าวหน้าของมนุษยชาติ เมื่อสิ้นสุดทศวรรษที่ ๑๙๖๐ (พ.ศ. ๒๕๑๓-๒๕๒๒) ตั้งเสี้ยวผิง ژیว่าสันติภาพและการพัฒนาเป็น ๒ ประเด็นหลัก

ในโลกและรัฐบาลมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจ
ดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นอิสระและมุ่ง
สันติภาพ

รัฐธรรมนูญปี ๒๕๒๕ ย้ำถึงนโยบายนี้
โดยระบุว่าจีน “ยึดมั่นในหลักการเคารพซึ่งกัน
และกันคือ ๑) อธิปไตยและบูรณภาพทางดินแดน
๒) การไม่ก้าวร้าว ๓) การไม่เข้าไปแทรกแซง
กิจการระหว่างประเทศ ๔) ความเท่าเทียมและ
ผลประโยชน์ร่วมกัน ๕) การพัฒนาความสัมพันธ์
ทางการทูตและการแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรม
และเศรษฐกิจ” ยังระบุในรัฐธรรมนูญว่าอนาคต
ของจีนมีความเกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับอนาคต
โลก

ความจริงที่แสดงว่านโยบายต่างประเทศ
ที่อิสระและมุ่งหาสันติภาพไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อ
จีนเท่านั้น ที่ผ่านมามีผู้นำ ๓ รุ่น รัฐบาลจีนได้
ยึดมั่นในนโยบายการปกป้องอธิปไตย บูรณภาพ
ทางดินแดน และศักดิ์ศรีของชาติ ด้วยการเผชิญ
หน้ากับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลก
และความพยายามที่จะรักษาสันติภาพและส่งเสริม
ความก้าวหน้าของมนุษยชาติ ในปัจจุบันจีน
ได้สถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตกับกว่า ๑๖๐
ประเทศทั่วโลกและทำการแลกเปลี่ยนกับประเทศ
ในภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ
สังคม และการศึกษา จีนเป็นสมาชิกถาวรของ
คณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชา
ชาติ และเป็นสมาชิกในประชาคมโลกโดยจีนมี
บทบาทในเชิงสร้างสรรค์ในองค์การสหประชา
ชาติและองค์กรต่าง ๆ ด้วยนโยบายหนึ่งประเทศ
สองระบบ จีนได้ทำข้อตกลงกับอังกฤษ โปรตุเกส
หลังจากคืนฮ่องกงและมาเก๊า เป็นการสร้างตัว

แบบเพื่อก่อให้เกิดสันติภาพในประเด็นระหว่าง
ประเทศโดยทั้งประวัติศาสตร์และยังเป็นตัวอย่าง
ในการแก้ปัญหากรณีไต้หวัน

นับตั้งแต่จีนใหม่ขึ้นมาเป็นช่วงระยะ
เวลาที่จีนจะกลับมาแข็งแกร่งเข้มแข็ง และประชาชาติ
จีนจะกลับมาเป็นที่รู้จักคืออีกครั้งตั้งแต่สิ้นสุด
สงครามเย็น โลกมีแนวโน้มจะเป็นระบบหลายขั้ว
และเศรษฐกิจแบบโลกาภิวัตน์ได้พัฒนาด้วยอัตรา
เร่งตลอด สันติภาพและความร่วมมือมีการพัฒนา
มาตลอดแต่ทั้ง ๒ เรื่องนี้ก็ยังมีปัญหาที่ยังไม่ได้
แก้ไขทำให้โลกยังไม่สงบ ดังนั้นประธานาธิบดี
เจียงเจ๋อหมิน จึงกล่าวว่า “จีนยังคงยืนยันที่จะมุ่ง
การเสริมสร้างเศรษฐกิจ ผลักดันการปฏิรูปและ
เปิดประกาศริศึกษาเสถียรภาพในสังคมดำเนิน
นโยบายต่างประเทศอย่างอิสระ มุ่งสันติ” นี่คือนัย
ฐานนโยบายแห่งชาติของจีนที่มีวัตถุประสงค์ที่
การพัฒนา

ในมุมมองของนายหลี่ จ้าวซิง
(Li Zhaoxing) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการ
ต่างประเทศของจีน ชี้ว่า การต่างประเทศของจีน
มีความสำคัญต่อการพัฒนา กำลังการผลิตของจีน
การพัฒนาวัฒนธรรมและผลประโยชน์พื้นฐาน
ของประชาชนในชาติ ซึ่ง “แนวคิด ๓ ตัวแทน”
เป็นแนวทางนโยบายการทูต กิจการระหว่าง
ประเทศและผลประโยชน์พื้นฐานของประชาชน
ย่อมอยู่เหนือสิ่งอื่น ด้วยเหตุนี้เราจึงควรยึดมั่นใน
เป้าหมายและหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติ
และธรรมเนียมปฏิบัติพื้นฐานทางการทูต
(Zhaoxing, 2002, pp. 2-5)

กิจการของประเทศต่าง ๆ อาจควบคุม
โดยประเทศเหล่านั้นเอง และกิจการระหว่าง

ประเทศก็อาจดูแตกต่างกันโดยการหาหรือกันของประเทศต่าง ๆ เพราะถ้ามีประเทศใดที่เน้นเรื่องประชาธิปไตยภายในก็ควรเน้นประชาธิปไตยระหว่างประเทศด้วย ประเทศทุกประเทศทั้งรวยหรือจน ใหญ่หรือเล็ก ควรจะเท่าเทียมกัน และควรให้ความเคารพในอธิปไตย และสิทธิมนุษยชนซึ่งกันและกัน ความคิดที่มีอคติมาตรฐานที่ต่างกัน (Double Standard) การแทรกแซงกิจการภายในหรือแม้แต่ภัยคุกคามทางทหารทั้งหมดจะทำให้เกิดผลเสียมากมาย ดังนั้นจีนจึงเสนอแนวคิดสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑. แนวคิดใหม่ด้านความมั่นคงโดยอาศัยความเชื่อมั่นซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน ความเท่าเทียมกัน และความร่วมมือกันเพื่อสร้างสันติภาพและเสถียรภาพในระยะยาว ความมั่นคงและความไว้วางใจจะสร้างระเบียบโลกที่เท่าเทียมและมีเหตุผล

๒. ความหลากหลายทางอารยธรรมเป็นพื้นฐานของสังคมและขับเคลื่อนให้มนุษยชาติก้าวหน้า วัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างกันควรร่วมมือกันในระยะยาว

๓. ทุกประเทศควรเร่งการร่วมมือและแลกเปลี่ยนกันทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี อันจะทำให้ทุกประเทศได้ผลประโยชน์

ดังจะเห็นได้ว่า นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ ๑๙๖๐ (พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๑๒) จีนเคยให้สัตยาบันว่าจะไม่เป็นประเทศแรกที่ใช้อาวุธนิวเคลียร์ และจะไม่ใช้เพื่อการข่มขู่ประเทศที่ไม่มีนิวเคลียร์ ในปี ๒๕๒๘ จีนยังลดกำลังทหารลง ๑ ล้านนายต่อมาในปี ๒๕๔๐ จีนตัดสินใจลดกำลังทหารอีก ๕๐๐,๐๐๐ คน และยังคงมีส่วนร่วมในการแก้

ปัญหาโลก เช่น สิ่งแวดล้อม การป้องกันอาชญากรรมยาเสพติด และปัญหาผู้ลี้ภัย จีนเป็นประเทศที่มีประเทศเพื่อนบ้านมากที่สุด และยังคงมุ่งพัฒนาความสัมพันธ์ในระยะยาว จีนจะเป็นเพื่อนบ้านและหุ้นส่วนที่ดีต่อไปจีนเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่ใหญ่ที่สุดที่พยายามหาช่องทางใหม่ ๆ เพื่อสร้างความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ

หลังจากผ่านการปฏิรูปและเปิดประเทศ โดยเฉพาะเมื่อมีการปรับตัวและเปลี่ยนแปลงตั้งแต่สิ้นสุดสงครามเย็นทำให้จีนมีแนวคิดเรื่องความมั่นคงใหม่จาก “สมุดปกขาวว่าด้วยการควบคุมและป้องกันปรามอาวุธของจีน” เมื่อเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๘ และ “สมุดปกขาวว่าด้วยการป้องกันประเทศของจีน” เมื่อเดือนกรกฎาคม ๒๕๔๑ และในสุนทรพจน์ในการประชุมว่าด้วยการป้องปรามอาวุธที่เจนีวาเมื่อวันที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๔๒ เจียงเจ่อหมิน ได้แสดงมุมมองเรื่อง universal security ว่าเป็นแนวคิดหลักใหม่ด้านความมั่นคงของจีน

ในการประชุมครบรอบ ๘๐ ปีของการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์จีน เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๔๔ เจียงเจ่อหมินกล่าวว่า ประชาคมโลกจำเป็นต้องวางแนวคิดเรื่องความมั่นคงใหม่ด้วยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน ความเท่าเทียมกัน และความร่วมมือกันเป็นแกนเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งสันติภาพที่มั่นคงและมีเสถียรภาพในระยะยาว “อันนำไปสู่แนวคิดเรื่อง universal security” คำพูดดังกล่าวไม่เพียงแต่แสดงถึงการอธิบายแนวคิดเรื่องความมั่นคง แต่ยังแสดงให้เห็นถึงความต้องการให้เกิดสิ่งเหล่านี้ขึ้นในโลกในเวลาไม่นานนี้ เช่น ความร่วมมือด้าน

ความมั่นคง ความมั่นคงที่เท่าเทียมกันแต่โดยหลักก็มีพื้นฐานที่มาจากหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ๕ ประการ ที่เห็นว่าทุกประเทศเท่าเทียมโดยไม่สนใจเรื่อง (Benwang, 2002, p. 28)

๑. ขนาดและอำนาจ ควรจะมีสิทธิเท่าเทียม

๒. การกำจัดความคิด ความรู้สึกในยุคสงครามเย็น

๓. การต่อต้านการสร้าง ความมั่นคงของประเทศใด ๆ อันจะก่อให้เกิดการคุกคามต่อความมั่นคงของประเทศอื่น

การรักษาความมั่นคงควรเป็นไปในลักษณะของความเข้าใจร่วมกันในโลก และสิ่งสำคัญคือความรับผิดชอบขององค์การสหประชาชาติ ในการรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศและปฏิเสธความพยายามใด ๆ ที่จะใช้กำลังทหารโดยผ่านองค์การสหประชาชาติ (Benwang, 2002, p. 39) ได้แก่

๑. รักษาหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ๕ ประการของการอยู่ร่วมกันโดยสันติ เป็นธรรมเนียมพื้นฐานเพื่อรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศและสร้างสันติสุขหรือเสถียรภาพ ความเท่าเทียม และระเบียบโลกใหม่ที่มีเหตุผลควรถือเป็นวัตถุประสงค์พื้นฐาน

๒. เน้นว่าความมั่นคงควรมีความเท่าเทียมในทุกๆ ประเทศ ทั้งประเทศที่ใหญ่หรือเล็ก และพอใจในสิทธิเท่าเทียมต่อความมั่นคงต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าและต่อต้านการสร้าง ความมั่นคงของประเทศใดประเทศหนึ่งบนพื้นฐานของการคุกคามความมั่นคงของประเทศอื่น

๓. การรักษาความมั่นคงควรเป็นความ

เข้าใจใน ๒ ลักษณะ คือ

๓.๑ องค์ประกอบทางทหาร เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและข่าวสารข้อมูล

๓.๒ ความเข้าใจในการใช้ประโยชน์จากการทหาร เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมเพื่อรักษาความมั่นคงระหว่างประเทศ

๔. เน้นว่าความมั่นคงต้องเกิดขึ้นทั่วโลก ทั้งในระดับประเทศและในภูมิภาคต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นองค์การร่วมกัน

๕. การระงับข้อขัดแย้ง โดยสันติวิธีเพื่อปกป้องสันติภาพและความมั่นคงโลก

๖. เหนือสิ่งใดคือการร่วมรับผิดชอบต่อองค์การสหประชาชาติในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงโลก แนวคิดความมั่นคงใหม่ของจีน เรื่อง universal security มุ่งเน้นการแสดงออกทางนโยบายต่างประเทศของจีนอย่างเป็นอิสระ และการพัฒนาต่อเนื่องในหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ๕ ประการ

บทสรุป : ทางเลือกในการแก้ไขปัญหา

จะเห็นได้ว่าจีนมักจะให้ความสำคัญกับประเด็นด้านความมั่นคง และระมัดระวังภัยคุกคามจากศัตรูภายนอกที่มุ่งต่อต้านลัทธิครองความเป็นเจ้าเป็นสำคัญ ขณะที่สหรัฐอเมริกา มักจะให้น้ำหนักในเรื่องความมั่นคงและเศรษฐกิจควบคู่กันไป จึงเป็นการยากที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางผลประโยชน์ไปได้

ขณะเดียวกัน ในยุคโลกาภิวัตน์ที่ประเทศต่าง ๆ ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เมื่อจีนเปิดประเทศและพยายามมีบทบาทในประชาคมโลกมากขึ้น จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จีนเองก็ต้องคำนึงถึง

สภาพแวดล้อมในประชาคมโลก และต้องพึ่งพาอาศัยประเทศต่าง ๆ ในโลกด้วยเช่นกัน จึงเป็นไปได้ที่จีนจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อสันติภาพในภูมิภาคและในโลก ด้วยเหตุนี้จึงนำเอาทฤษฎีการพึ่งพาซึ่งกันและกันอย่างซับซ้อนมาช่วยอธิบายในจุดนี้ อีกทั้งทฤษฎีนี้ยังสามารถอธิบายถึงแนวทางในการเตรียมพร้อมเมื่อจีนจะก้าวสู่มหาอำนาจได้อีกด้วย

ถ้าเช่นนั้นจะจัดการกับความขัดแย้งกับจีนอย่างไร? นโยบายสหรัฐอเมริกาต่อประเทศต่าง ๆ ต้องมีความชัดเจนในผลประโยชน์แห่งชาติของสหรัฐอเมริกา ปัจจุบันมีการวางกรอบไว้ ๒ ทางเลือกคือ การผูกพัน (Engagement) และการปิดล้อม (Containment)

การผูกพันเป็นกระบวนการที่ค่อย ๆ เพิ่มการติดต่อสัมพันธ์กับจีนในทุกทางอันจะนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น แต่มีข้อเสียคือการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ และการควบคุมการให้สิทธิพิเศษต่าง ๆ และการพยายามควบคุมเพื่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อประชาคมโลก นำไปสู่ความตึงเครียด การปิดล้อมเป็นการไม่ไว้ใจและความเป็นศัตรูซึ่งเคยใช้กับรัสเซีย สถานการณ์ของจีนและฐานะต่อประเทศต่าง ๆ ในโลกคล้ายรัสเซียในศตวรรษที่ ๑๙ มากกว่าในศตวรรษที่ ๒๐

เป้าหมายของสหรัฐอเมริกาไม่ใช่การทำให้จีนอ่อนแอและยากจน แต่ต้องการให้จีนมีเสถียรภาพและเป็นประชาธิปไตย ไม่ต้องการรบกวนดุลอำนาจ แต่แสดงบทบาทในการป้องปรามการค้า การสะสมและพัฒนาอาวุธ ความขัดแย้งกับสหรัฐอเมริกาคือการที่จีนต้องตามกระแสโลกที่มีแนวโน้มสู่ประชาธิปไตยแต่ก็ต้องตอบ

นโยบายอย่างไรกับจีน? คำตอบมาตรฐานคือการรักษาดุลอำนาจเป็นหลักการสำคัญ ต้องพยายามรักษาดุลอำนาจที่มักจะมีเป้าหมายไม่แน่นอน การกระตุ้นเรื่องสิทธิมนุษยชน และการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัด พื้นฐานนโยบายคือการวางเป้าหมายและมีนโยบายที่ชัดเจนและคงที่

ตามแนวคิดเรื่อง การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependence) ของโคเฮน และไนซ์ ได้อธิบายให้เห็นทางออกในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นขั้นตอน กล่าวคือสภาวะการณ์ในโลกปัจจุบันมีลักษณะเป็นโลกาภิวัตน์ สภาพเศรษฐกิจในโลกล้วนแต่เชื่อมโยงถึงกัน ซึ่งทำให้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงล้วนแล้วแต่มีความสลับซับซ้อนเกี่ยวพันกันเป็นลูกโซ่ ในขณะที่รัฐก็จะมีบทบาทลดลงพร้อมกับการเพิ่มบทบาทขึ้นขององค์การระหว่างประเทศ

เมื่อยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง ภาวะ ๒ ขั้วอำนาจก็จะเปลี่ยนไปเป็นภาวะหลายขั้วดังที่ไนซ์ เปรียบขั้วอำนาจต่าง ๆ ในโลกเป็นเหมือนขนมเค้กหลายชั้น (Layer's Cake) ที่มีสหรัฐอเมริกาอยู่ชั้นบนสุดในด้านการทหาร และในชั้นรองคือเศรษฐกิจที่ประกอบด้วย ๓ กลุ่ม คือ ยุโรป ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา แต่ขณะนี้ก็น่าจะรวมจีนเข้าไปด้วย ดังนั้นในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในยุคนี้จึงเปลี่ยนไปอันนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางที่สำคัญคือ

กรอบความคิดเรื่อง ปิดล้อมและ การผูกพัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้เพียงแนวทางใดแนวทางหนึ่งเท่านั้น แนวคิดของการปิดล้อม คือ

๑. การมองเจตนาของจีนว่าต้องการครอบงำประเทศอื่น

๒. ประเทศอื่น ๆ ต่างก็ปรารถนาและสามารถจำกัดศักยภาพของจีนได้

๓. เป็นการทิ้งโอกาสที่จะสร้างความร่วมมือในประเด็นทางยุทธศาสตร์และเศรษฐกิจที่สำคัญและนโยบายที่อาจแก้ไขสมมติฐานที่ผิดพลาดที่มองจีนเป็นศัตรู

แนวคิดของการผูกพันถือว่าเป็นการพนันอนาคตที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้ต่อจีน เสรีภาพทางการเมืองและบูรณาการทางเศรษฐกิจ แต่ไม่มีสิ่งใดที่จะคัดถอนกำลังของจีนที่มีนโยบายก้าวร้าวและหาประโยชน์มากขึ้น ถึงแม้ว่านโยบายของสหรัฐอเมริกาจะมีพื้นฐานบนทฤษฎีเสรีนิยมที่สนับสนุนการผูกพัน แต่ก็ยังมีการใช้ร่วมกับการแทรกแซงทางเศรษฐกิจ การซ้อมรบและการขายอาวุธ ถ้าสหรัฐอเมริกาต้องเผชิญหน้าเป็นไปได้ว่าจีนจะพยายามร่วมมือกับอาเซียน หรืออาจเปลี่ยนสู่ยุทธศาสตร์ปิดล้อม แต่จีนก็จะไม่เผชิญหน้าหรือท้าทายต่อสถานะของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคโดยตรง แต่จีนคงพยายามรักษาความมุ่งมั่นทางยุทธศาสตร์ ในขณะที่จีนพยายามเพิ่มบทบาทในภูมิภาค (Saunders, 1999, pp. 239-240)

การผูกพันในเชิงสร้างสรรค์ (Constructive Engagement) และความมั่นคงในภูมิภาค

เป้าหมายนโยบายของสหรัฐอเมริกาต่อจีนคือ การเปิดประเทศจีนที่เข้มแข็ง มีเสถียรภาพและมั่นคง โดยผ่านการบูรณาการจีนสู่องค์กรสถาบันด้านความมั่นคง การเมือง และเศรษฐกิจทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก การผูกพันกับจีนมีหลายระดับ ในขณะที่แสวงหา “พันธมิตร

ทางยุทธศาสตร์” (Strategic Partnership) สหรัฐอเมริกาต้องการรักษาเสถียรภาพทางทหารราบที่จีนยังอาจจะเป็นภัยคุกคามอยู่ (ขณะนี้สหรัฐอเมริกายังคงกองกำลังพลไว้ที่ประมาณ ๑๐๐,๐๐๐ คน) เพื่อรับรองความปลอดภัยในเอเชีย ความสัมพันธ์ด้านความมั่นคงระดับทวิภาคีของสหรัฐอเมริกาในเอเชียนับเป็นหัวใจของยุทธศาสตร์ แต่สหรัฐอเมริกายังคงหวังที่จะกระชับความมั่นคงในภูมิภาคด้วยกลไกระดับพหุภาคี อย่างเช่น ARF (Asean Regional Forum) แต่ทั้งนี้ยุทธศาสตร์เหล่านี้ยังอยู่บนพื้นฐานที่ความมั่นคงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ (Saunders, 1999, pp. 242-244)

ความผูกพันอย่างมีเงื่อนไข (Conditional Engagement) กับการสร้างพันธมิตร

เป็นอีกยุทธศาสตร์หนึ่งที่พยายามลดทอนที่ก้าวร้าวทางทหารของจีน โดยยังคงความร่วมมือทางผลประโยชน์ ยุทธศาสตร์นี้ออกแบบสำหรับกรณีที่อำนาจของจีนเพิ่มขึ้นไปในทิศทางแห่งสันติภาพ โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าด้วยการยอมรับพฤติกรรม สหรัฐอเมริกาจะยอมรับอิทธิพลของจีนในภูมิภาคได้ราบที่อิทธิพลนี้ไม่ดำรงอยู่โดยผ่านยุทธวิธีทางทหาร ด้านหนึ่งของยุทธศาสตร์นี้มุ่งสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างประเทศด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจอย่างสันติและเพิ่มต้นทุนในการใช้จ่ายเพื่อความก้าวร้าวทางทหาร

อีกด้านหนึ่งคือการมุ่งขัดขวางสถานะความเป็น “เจ้า” (Hegemony) ของจีนเท่าที่เป็นไป

ได้ โดยการสร้างองค์กรหรือพันธมิตรทางทหารและการเมือง จุดสำคัญคือเน้นยุทธศาสตร์การป้องกัน วัตถุประสงค์คือไม่ได้สร้างพันธมิตรทางทหารตอบโต้จีน แต่เป็นการดึงจีนเข้ามาเป็นพันธมิตรเพื่อจำกัดจีน พร้อมกับการสร้างการพึ่งพิงกันทางเศรษฐกิจและเสรีภาพทางการเมือง

ความท้าทายของจีนอาจเป็นเหตุให้ประเทศกลุ่มอาเซียนตั้งคำถามต่อท่าทีของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเพราะความท้าทายของจีนย่อมส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาเป็นแน่ ดังนั้นสหรัฐอเมริกาควรมั่นใจว่าจีนจะเติบโตและเข้มแข็งอย่างสร้างสรรค์แต่ถ้าจีนมีท่าทีก้าวร้าวขึ้น สหรัฐอเมริกาก็ควรวางยุทธศาสตร์เพื่อลดความก้าวร้าวลงด้วยวิถีแห่งความร่วมมือ การสร้างความผูกพันอย่างมีเงื่อนไข โดยผ่านการสร้างพันธมิตรคู่จะเป็นทางเลือกที่ถูกต้อง

การสร้างพันธมิตรมีประโยชน์มากมาย เพราะจะเป็นการแบ่งปันการป้องกันและทำให้เกิดโครงสร้างที่ยืดหยุ่น เพื่อความร่วมมือในการป้องกัน สำหรับสหรัฐอเมริกาการขอความร่วมมือนี้จะช่วยสนับสนุนอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค กรณีที่จีนพยายามจะใช้กำลังทหารในการรุกรานอธิปไตยประเทศเพื่อนบ้าน กลุ่มพันธมิตรก็จะช่วยพัฒนากำลังรบในอาเซียน รวมถึงสาธารณูปโภค และเสริมความเข้มแข็งให้กับประเทศในอาเซียนสามารถต้านทานจีนได้โดยอาศัยยุทธโศปกรณ์ และกำลังหนุนจากฐานทัพสหรัฐอเมริกา รวมถึงยังเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ทางการทหารระดับทวิภาคีระหว่างสหรัฐอเมริกา กับประเทศสมาชิกอาเซียนที่ถูกคุกคามโดยกองกำลังของจีน ทั้งศักยภาพทางทหารและที่ตั้งทาง

ยุทธศาสตร์จะเป็นปัจจัยที่ต่างกันเมื่อแต่ละประเทศในอาเซียนจำต้องตัดสินใจว่าจะร่วมมือหรือต่อต้านจีน จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ด้านการเมืองและการทหารเป็นคัวสนับสนุนการตั้งกลุ่มพันธมิตรขึ้น ขณะที่สหรัฐอเมริกาเองก็ยังคงพอใจกับบทบาทในการรักษาสันติภาพและความมั่นคงของคนต่อไปเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าความร่วมมือตามแนวคิดนี้ประสบความสำเร็จในการนำจีนเข้าร่วมในระบบการเมืองและเศรษฐกิจโลกความจำเป็นด้านการทหารในภูมิภาคนี้และกลุ่มพันธมิตรก็จะลดลงบทบาทลงไปที่สุดในที่สุด (Saunders, 1999, pp. 255-256)

เมื่อจีนซึ่งเป็นสมาชิกถาวรของสภาความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติได้ให้ความสนใจกับกรณีโคโซโว ไม่ใช่เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ด้วยความเห็นแก่ตัว แต่เป็นเพียงเพื่อความเป็นธรรมเท่านั้น และเพื่อสันติภาพ จีนจึงพยายามจัดการเรื่องนี้โดยการเจรจาอย่างสันติ โดยอยู่บนพื้นฐานของการเคารพอธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของยูโกสลาเวีย รวมถึงการประกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในโคโซโว จีนต่อต้านการใช้กำลังในกรณีใดๆ ก็ตาม เมตตากรุณาเป็นจุดที่นำไปสู่ศตวรรษที่ ๒๑ ที่จะนำโลกไปทิศทางไหนและระเบียบการเมือง เศรษฐกิจโลกใหม่จะเป็นอย่างไร เหล่านี้เป็นเรื่องสำคัญอันเป็นสิ่งจำเป็นต่อระเบียบการพัฒนาโลกใหม่และเป็นสามัญสำนึกในประชาคมโลกซึ่งควรวางอยู่บนพื้นฐานของ “หลักการการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ๕ ข้อ” ดังนั้นวัตถุประสงค์และหลักการของกฎบัตรสหประชาชาติจึงมีจุดที่ควรให้ความสนใจคือ

๑. ความเท่าเทียมกันในอธิปไตยและการไม่แทรกแซงในกิจการภายในของแต่ละประเทศ

๒. การยุติข้อโต้แย้งระหว่างประเทศในภูมิภาค หลักการนี้ถือกำเนิดขึ้นจากการประชุมสันติภาพที่กรุงเฮกเมื่อ ๑๐๐ ปีที่แล้วอันเป็นหลักการสำคัญของกฎบัตรสหประชาชาติ และหลักการพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบัน

๓. การเสริมสร้างบทบาทขององค์การสหประชาชาติ และรักษาอำนาจของคณะมนตรีความมั่นคง

๔. การเสริมสร้างแนวคิดเรื่องความมั่นคงขึ้นใหม่ และปกป้องความมั่นคงระหว่างประเทศ แนวคิดเดิมวางอยู่บนพื้นฐานทางการทหารและเสริมสร้างอาวุธ แต่แนวคิดใหม่ควรยึดหลักของความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ผลประโยชน์ร่วมกัน ความเท่าเทียมและความร่วมมือกัน ศตวรรษที่ ๒๑ ที่เพิ่งเริ่มขึ้นจีนหวังว่าโลกจะดีขึ้น ศตวรรษใหม่จะมีสิ่งใหม่ที่ดียิ่งขึ้น ประชาชนจีนพร้อมจะร่วมมือกับประชาชนชาติอื่นเพื่อสถาปนาระเบียบโลกที่เท่าเทียมกันและมีเหตุผลเพื่อสันติภาพและการพัฒนาของมวลมนุษยชาติ

๕. เพื่อปฏิรูประบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และส่งเสริมการพัฒนาพื้นฐานของประเทศ

ในการประชุมสุดยอดผู้นำความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (Asia Pacific Economic Cooperation : APEC) ครั้งที่ ๑๑ ที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๐-๒๑ ตุลาคม

๒๕๔๖ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และความสามารถด้านการต่างประเทศของผู้นำจีนรุ่นที่ ๔ คือหูจิ่นเทา ในการประชุมครั้งนี้แสดงให้เห็นถึงจุดยืนที่สำคัญ ๒ ประการคือ

๑. เป้าหมายที่สำคัญยิ่งของนโยบายต่างประเทศของจีนคือ การสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่สงบสุขและมีสันติภาพเพื่อให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ในการพัฒนาประเทศและปรับปรุงตนเองให้ทันสมัยของจีน

๒. ในฐานะที่เป็นประเทศใหญ่ที่มีอัตราการเจริญเติบโตที่รวดเร็ว จีนควรแสดงบทบาทต่อการสร้างสันติภาพและการพัฒนาโลกให้มากยิ่งขึ้น

จุดยืนด้านการต่างประเทศที่ หูจิ่นเทาได้แสดงให้เห็นก็คือ จีนประสงค์ที่จะรักษาสันติภาพที่ได้มาด้วยความยากลำบากของภูมิภาคไว้ ขณะเดียวกันก็ต้องการสร้างเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคที่ยึดมั่นในหลักการเคารพซึ่งกันและกัน เพิ่มพูนความไว้วางใจกัน แสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่าง และแก้ไขปัญหาคือพิพาทต่าง ๆ ผ่านการเจรจาและหารือร่วมกัน อีกทั้งยังหยิบยกแนวคิด “เป็นมิตรกับเพื่อนบ้าน เพื่อนบ้านเป็นพันธมิตร” ที่เป็นเช่นนี้เพราะการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจีนทำให้ผู้นำจีนจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ พร้อมทั้งต้องแสวงหาโอกาสและเร่งพัฒนาตัวเองเพื่อสร้างสังคมที่พอกินพอใช้ให้เป็นจริงในเร็ววัน (จีระพร จีระนนท์กิจ, ๒๕๔๖, หน้า ๑๘)

ในระหว่างการประชุมสุดยอดผู้นำความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ครั้ง

ที่ ๑๑ ที่จัดขึ้นที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๐-๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ หูจิ่นเทา ยังได้แสดงท่าทีตระหนักถึงความสำคัญต่อประเด็นต่าง ๆ ตั้งแต่เรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ในเอเปค (APEC) การส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม การเจรจาการค้ารอบโดฮาขององค์การการค้าโลก ปัญหาค่าเงินหยวน ปัญหาการก่อการร้าย และปัญหาคาบสมุทรเกาหลี เป็นต้น และถึงกระนั้นก็ยังคงมีทัศนคติในเรื่อง “ภัยคุกคาม” จากการพัฒนาและมีบทบาทมากขึ้นอย่างรวดเร็วของจีน ซึ่ง หูจิ่นเทา ได้แสดงความเห็นว่าการพัฒนาของจีนนั้นไม่เพียงแต่จะนำประโยชน์มาสู่จีนเอง แต่ยังเป็นการเปิดประตูตลาดใหม่ที่ประกอบด้วยประชากรกว่า ๑.๓ พันล้านคนให้แก่โลกและยังเป็นประโยชน์ต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจในภูมิภาค และในโลกด้วย สิ่งที่ปรากฏแก่สายตาชาวโลกในช่วง ๒๕ ปีที่ผ่านมาได้แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจีนนั้นไม่เพียงแต่สร้างรายได้ให้แก่จีน แต่ยังสร้างผลประโยชน์มหาศาลแก่นักลงทุนและนักธุรกิจจากประเทศต่าง ๆ ด้วย ดังนั้นความสำเร็จของจีนจึงน่าจะเป็น “โอกาส” มากกว่า “ภัยคุกคาม” สำหรับปัญหาต่างๆ นั้น หูจิ่นเทา ได้ให้ความเห็นว่าจีนจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อปัญหาและแสดงบทบาทให้มากกว่านี้ และได้เสนอแนะวิธีการเพื่อนำไปสู่การประนีประนอมกับประเทศต่างๆ

ดังจะเห็นได้จากท่าทีที่จีนพยายามส่งเสริมความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกาตั้งแต่ปลายปี ๒๕๓๕ เป็นต้นมา สหรัฐอเมริกาและจีนได้ใช้การทูตระดับสูงส่งเสริมนโยบาย และมีวิธีการ

ตอบโต้มาตรการต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาซึ่งอยู่ในกรอบของการผูกพันในเชิงสร้างสรรค์

จีนเชื่อว่าการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้นำของทั้งสองประเทศจะช่วยส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีได้รวดเร็วขึ้น ตั้งแต่เปิดสัมพันธทางการทูตในปี ๒๕๒๒ เป็นต้นมา ผู้นำระดับรัฐมนตรีขึ้นไปมีการแลกเปลี่ยนการเยือนกันค่อนข้างมากการแลกเปลี่ยนการเยือนจะหยุดชะงักชั่วคราวเมื่อมีปัญหาบาดหมางกันรุนแรง เช่น ภายหลังจากเหตุการณ์เทียนอันเหมิน ปี ๒๕๓๒ และภายหลังประธานาธิบดี ลีเตงฮุย เยือนสหรัฐอเมริกา ปี ๒๕๓๘ นอกจากนั้น ผู้นำของสองประเทศนี้ยังมีโอกาสพบปะกันในที่ประชุมระหว่างประเทศสม่ำเสมอ ซึ่งในโอกาสนั้น น่าสังเกตว่าผู้นำของจีนและสหรัฐอเมริกา มักจะมีการประชุมระดับทวิภาคีชนิดจำกัดจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม

การแลกเปลี่ยนการเยือนอย่างเป็นทางการระดับประมุขของประเทศถือเป็นการทูตระดับสูงของทั้งสองประเทศตั้งแต่วิกฤตการณ์เทียนอันเหมินเป็นต้นมา ประธานาธิบดีของสองประเทศระงับการแลกเปลี่ยนการเยือนกันจนถึงปลายปี ๒๕๔๐ อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีของสองประเทศมีโอกาสดูกันเกือบทุกปีตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ ในที่ประชุมสุดยอดเอเปค แม้ประธานาธิบดีคลินตันจะไม่ได้ไปร่วมประชุมเอเปคที่โอซากาในปลายปี ๒๕๓๘ แต่ประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินก็ได้ไปพบกับรองประธานาธิบดีอัล กอร์ (Al Gore) แทนที่โอซากาเมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน นอกจากนั้นเมื่อประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินไปร่วมประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติก็ได้มี

นัดพบพิเศษกับประธานาธิบดีคลินตัน เมื่อวันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๙ แสดงให้เห็นว่าตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ เป็นต้นมาประธานาธิบดีของจีนและสหรัฐอเมริกา มีโอกาสพบปะเจรจาปัญหาที่เป็นผลประโยชน์ร่วมกันทุกปี

การเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการของประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน ในปลายเดือน ตุลาคม ๒๕๔๐ มีความหมายสำคัญหลายประการ ประการแรก เป็นสัญลักษณ์ประกาศต่อชาวโลก ว่าความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกาที่ ประสบผลสมหลายครั้งตั้งแต่วิกฤตการณ์เทียนอันเหมิน ได้กลับคืนเข้าสู่ขั้นปกติแล้ว ประการที่สอง ในด้านสาระของข้อตกลง มีลักษณะของการ ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันพอควรตามที่ได้กล่าวแล้วและ จะกล่าวต่อไปในส่วนที่ว่าด้วยความสัมพันธ์ทาง เศรษฐกิจ ประการที่สาม เป็นความคืบหน้าก้าว สำคัญในด้านการสื่อสาร โดยตรงระหว่าง ประธานาธิบดีของทั้งสองประเทศเจียงเจ๋อหมินได้ ตกลงกับคลินตันเมื่อวันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๐ ว่า จะให้มีการติดตั้งโทรศัพท์สายตรงเพื่อใช้ติดต่อ กันในยามจำเป็นระหว่างประธานาธิบดีของจีน และของสหรัฐอเมริกา

กุศโลบายของจีนในการเปลี่ยน พฤติกรรมของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีน นิยมเน้น เบื้องบนของสังคม ทั้งฝ่ายบริหารและกลุ่ม ผลประโยชน์ในวงการธุรกิจ จีนส่งเสริมการ เจริญหาหรือเพื่อทำความเข้าใจหรือหาข้อยุติเกี่ยวกับ ประเด็นที่มีความขัดแย้งกัน (Dialogues) เช่น กรณีวิกฤตการณ์เทียนอันเหมินซึ่งยังความไม่ พอใจให้แก่ชาวอเมริกันมากที่สุด ในการเยือน สหรัฐอเมริกาอย่างเป็นทางการ ประธานาธิบดี

เจียงเจ๋อหมินพยายามอธิบายให้เจ้าภาพเข้าใจว่า รัฐบาลจีนจำเป็นต้องจัดการอย่างรวดเร็วเพื่อให้ บรรยากาศทางการเมืองและสังคมเอื้อต่อการ ปฏิรูปทางเศรษฐกิจ ความพยายามดังกล่าวนี้ว่า ได้ผลในระดับหนึ่ง

ก่อนสิ้นวาระแรกในการดำรงตำแหน่ง ประธานาธิบดี สุนทรพจน์ของคลินตันเกี่ยวกับ นโยบายของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อจีนได้แสดงมุมมองของจีนเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายมากขึ้น วอร์เรน คริสโตเฟอร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวง การต่างประเทศของสหรัฐอเมริกากล่าว สุนทรพจน์ที่มหาวิทยาลัยฟู้ตันที่นครเซี่ยงไฮ้เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ว่า สหรัฐอเมริกา ไม่คิดจะปิดล้อมจีนและไม่เคยหาความไม่ลงรอย กันมาเป็นอุปสรรคในความสัมพันธ์ต่อกัน ประธานาธิบดีคลินตันได้พูดที่แคนเบอร์ราในวัน เดียวกันว่า จีนมีความสำคัญในอันดับแรก ๆ ในนโยบายของสหรัฐอเมริกาเมื่อคลินตันเข้า ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีในสมัยที่สอง เขา เน้นการสร้าง ความผูกพันกับจีนในเชิงสร้างสรรค์ แต่สังเกตได้ว่าคลินตันกังวลเหมือนกันว่า รัฐบาลฝ่ายหนึ่งกับรัฐสภากับประชาชนอีกฝ่าย หนึ่งจะมีช่องว่างมากเกินไป ด้วยเหตุนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศคนใหม่ของคลินตัน แมเดิลีน อัลไบรท์ (Madeleine Albright) ได้ย้ำที่ วอชิงตันในปลายเดือนตุลาคม ๒๕๔๐ ว่า การ สร้างความผูกพันกับจีนในเชิงสร้างสรรค์มิใช่ การเห็นชอบ (Endorsement) กับการกระทำของ จีน

ในการประชุมสุดยอดผู้นำความร่วมมือ ทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (APEC)

ครั้งที่ ๑๑ ได้มีการพบปะหารือระดับทวิภาคีระหว่าง หูจิ่นเทาและ จอร์จ ดับเบิลยู บุช ทั้งสองฝ่ายได้ร่วมหารือกันในประเด็นเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การค้า การต่อต้านการก่อการร้าย ปัญหาไต้หวัน ปัญหาอิรัก และปัญหาในคาบสมุทรเกาหลี ฝ่ายสหรัฐอเมริกาได้ให้คำมั่นว่าจะยึดมั่นในนโยบาย “จีนเดียว” และต่อต้านการแยกตัวเป็นเอกราชของไต้หวัน ในขณะที่จีนยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการปราบปรามการก่อการร้าย อีกทั้งทั้งสองฝ่ายยังเห็นพ้องที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ในลักษณะหุ้นส่วนในเชิงสร้างสรรค์ต่อกัน (จิระพร จีระนนท์กิจ, ๒๕๔๖, หน้า ๑๕)

ในช่วงการฟื้นฟูความสัมพันธ์จีนกับสหรัฐอเมริกาต่างก็มุ่งไปที่ผลประโยชน์และข้อตกลงต่าง ๆ มากกว่าการแก้ไขปัญหาที่ขัดแย้ง การต่อต้านการก่อการร้ายทำให้ทั้ง ๒ ฝ่ายกลับมาร่วมมือกัน ถึงแม้ว่าจีนและสหรัฐอเมริกามองขัดกันในเรื่องอิรัก ในขณะที่มีสัญญาณที่ดีในทำที่จีนต่อสหรัฐอเมริกาเรื่องประชาธิปไตยและการไม่แพร่กระจายอาวุธ จีนก็พยายามรักษาความสัมพันธ์ให้มีเสถียรภาพและเลือกจะต่อสู้อย่างระมัดระวังมากกว่าการปฏิเสธนโยบายสหรัฐอเมริกา ถึงแม้จีนจะตระหนักถึงศักยภาพทางทหารของสหรัฐอเมริกาแต่ก็พยายามเคลื่อนไหวเพื่อจำกัดผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกา เช่น กรณีที่จีนยังคงต่อต้านนโยบายพัฒนา TMD (Theatre Missile Defense) การตั้งฐานทัพสหรัฐอเมริกาในภูมิภาค และการแทรกแซงในเรื่องไต้หวัน เป็นต้น

ในทางการเมือง นโยบายของจีนต้องการการยอมรับจากสหรัฐอเมริกาในฐานะเท่าเทียม

กัน การมีจีนเดียว (บูรณภาพแห่งดินแดน) และความถูกต้องของจีนในประวัติศาสตร์ที่ไม่เคยรุกรานชาติอื่น ดังนั้นในประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบัน หลักการเหล่านี้จีนพยายามเจรจากับสหรัฐอเมริกาด้วยความยากลำบากเพื่อเป็นกรอบในความสัมพันธ์ต่อกัน ในเอกสารที่เป็นแถลงการณ์ร่วมระหว่างจีนกับสหรัฐอเมริกา สามฉบับ (๑๙๗๑, ๑๙๗๘, ๑๙๘๒) จีนต้องการให้สหรัฐอเมริกาปฏิบัติกับจีนตามกรอบที่ได้ตกลงกันไปแล้วแน่นอนจีนไม่ต้องการมีอิทธิพล (Influences) ต่อโลก ต้องการมีมิตรประเทศและผู้สนับสนุนคงไม่ถึงกับต้องการให้สหรัฐอเมริกาสันับสนุนให้จีนได้สิ่งเหล่านั้น (คนจีนส่วนมากคิดว่าสหรัฐอเมริกาไม่เคยสนับสนุนจีน โดยไม่คิดถึงผลประโยชน์) แต่ก็ไม่ต้องการให้สหรัฐอเมริกาขัดขวางจีนในการขยายอิทธิพลอันชอบธรรม

สำหรับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์นั้น จีนให้ความสำคัญเกือบทั้งหมดกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในช่วงเวลา ๕๐ ปี จีนเคยเป็นทั้งมิตรและศัตรูกับทุกประเทศในภูมิภาคสลับกันไป

ในทศวรรษที่ ๑๙๕๐ (พ.ศ. ๒๕๓๓-๒๕๔๒) จีนสามารถปรับปรุงสัมพันธภาพกับทุกประเทศในภูมิภาคและอยู่ร่วมกันในเชิงสร้างสรรค์เมื่อหลายประเทศในอาเซียนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจในปี ๒๕๓๔-๒๕๔๑ จีนแสดงความเป็นมิตรโดยเสนอให้ความช่วยเหลือในด้านการเงิน และประกาศจะไม่ลดค่าเงินหยวนเพื่อป้องกันมิให้สินค้าราคาถูกของจีนออกไปตีตลาดซ้ำเติมมิตรประเทศที่ประสบปัญหาค่าเงินตกต่ำ ซึ่งความจริงก็เพื่อประโยชน์ของจีนเองด้วย อย่างไรก็ตามถ้าจีนมีท่าทีในเชิงสร้างสรรค์ฉันมิตรที่ดีต่อไป ก็ไม่มี

เหตุผลอันใดที่ประเทศในภูมิภาคนี้จะหวาดระแวงจีนอีกต่อไป

แม้จีนจะไม่ใช่ส่วนหนึ่งของอาเซียน แต่เป็นที่รู้กันว่าการกระทำของมหาอำนาจอย่างจีนเป็นปัจจัยสำคัญต่อความมั่นคงในภูมิภาคที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าอาเซียนกำลังอยู่ในช่วงการปรับโครงสร้างเพื่อรองรับปัจจัยทั้งภายในและภายนอกดังจะเห็นได้คร่าว ๆ ดังนี้ (Wah, 1990, pp. 3-23)

๑. การเปลี่ยนถ่ายอย่างมากในทางที่ดีขึ้นในกว่า ๓๐ ปีที่ผ่านมาของอาเซียน ปัจจุบันอาเซียนเป็นส่วนหนึ่งที่มีพัฒนาทางเศรษฐกิจมากที่สุดแห่งหนึ่งในโลก

๒. การจะคาดหวังว่าภูมิภาคมีการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว แต่ยังมีปัญหาภายในและความมั่นคงอยู่ระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน ผลภาวะ การจัดการกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม การคาดหวังการพัฒนาทางการเมืองหรือเศรษฐกิจและแรงกดดันจากกระแสโลกเป็นส่วนประกอบของปัญหาเหล่านี้

๓. ความมั่นคงในภูมิภาคอาเซียนยังคงได้รับผลกระทบอย่างมากจากนโยบายมหาอำนาจจากท่าทีในอนาคตที่ไม่แน่นอนและความสัมพันธ์ในอนาคต การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์นั้นน้ำหนักของผลประโยชน์ต้องสอดคล้องกัน สิ่งท้าทายในระยะยาวคือจะทำอย่างไรให้สหรัฐอเมริกายังคงมีส่วนในการรักษาความมั่นคงในภูมิภาคพร้อม ๆ กับการเติบโตของจีน การประชุมอาเซียนว่าด้วยความร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชีย (ASEAN Regional Forum-ARF) เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีแม้จะดู

เหมือนไม่สามารถแก้ปัญหาที่ใหญ่ขึ้นและซับซ้อนขึ้น แต่อย่างน้อยความสำเร็จของอาเซียนก็จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและเป็นกลไกในการป้องกันความขัดแย้ง

๔. หลังสงครามเย็นเป็นช่วงเปลี่ยนถ่ายพัฒนาโครงสร้างทางอำนาจคือพันธมิตรสหรัฐอเมริกา-ญี่ปุ่น การเพิ่มอำนาจของจีนและความร่วมมือรวมถึงกลไกการพูดคุยอย่าง ARF และโดยทางอ้อมคือเอเปค การเพิ่มขึ้นของโครงสร้างความมั่นคงทำให้มีหลายข้อ ขั้วซับซ้อนมากกว่าสงครามเย็น แต่กรอบก็ยังไม่ชัด

ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมาจีนมีอัตราการเติบโตที่รวดเร็วซึ่งส่งผลดีต่ออาเซียนด้วย การที่เศรษฐกิจจีนและอาเซียนมีการเชื่อมโยงกันอย่างมากนับแต่ทศวรรษที่แล้ว โดยเฉพาะหลังวิกฤตเศรษฐกิจในปี ๒๕๔๐ มีการประชุมสุดยอดระหว่างอาเซียนและ ๓ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือคือจีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ที่เรียกว่า ASEAN+3 และกลายเป็นการประชุมสามัญที่จัดขึ้นหลังการประชุมสุดยอดอาเซียนทุกปี การประชุม ASEAN+3 เป็นความร่วมมือด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ที่สำคัญถัดจากการประชุม ASEAN+3 ยังมีการประชุมระหว่างอาเซียนกับจีนเพื่อสร้างเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน

ในบริบทความร่วมมือ ASEAN+3 ทำให้มีความร่วมมือเพิ่มขึ้นทางด้านความมั่นคง เศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ ความมั่นคงคือการต่อต้านการก่อการร้ายในเอเชียแปซิฟิกและมีการลงนามในแถลงการณ์ร่วมต่อต้านการก่อการร้ายในการประชุม ASEAN+3 นับแต่เหตุการณ์ ๙

กันยายน ๒๕๔๔ เป็นตัวจุดรั้งความเชื่อมั่นในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ ซึ่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกไม่อาจละเลยความสำคัญของความร่วมมือด้านความมั่นคงไปได้ ดังนั้นจีนและอาเซียนจึงหาโอกาสเพื่อปรึกษาหารือกันอย่างในการประชุม ARF

ในความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การเติบโตของจีนอาจเป็นทั้งอุปสรรคและโอกาสให้กับประเทศในอาเซียน ในด้านหนึ่งคือการเป็นคู่แข่งด้านการลงทุน เทคโนโลยี ผู้เชี่ยวชาญและตลาด แต่ในเวลาเดียวกันอาเซียนเองต้องตระหนักว่าการเติบโตของจีนจะส่งผลให้เกิดการเติบโตในภูมิภาคอาเซียนในระยะยาว แต่ถ้าทั้งจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือร่วมมือกันก็อาจทำให้เศรษฐกิจมีขนาดใหญ่กว่าทั้งโลกได้

ความสำคัญของ ASEAN+3 คือก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างจีนและอาเซียน การตัดสินใจที่จะตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียนสะท้อนถึงความปรารถนาอย่างแรงกล้าของผู้นำทั้ง ๒ ฝ่ายเพื่อสร้างความเชื่อมั่นทั้ง ๒ ฝ่ายและเป็นผลลัพธ์ให้เกิดความร่วมมือลึกซึ้งทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและอาเซียน และยังส่งผลบวกในการก่อให้เกิดสันติภาพ ความมั่นคงและการพัฒนาในภูมิภาค

ขณะนี้จีนพร้อมทำงานร่วมกับประเทศในอาเซียนด้วยข้อตกลงระดับทวิภาคีเพื่อทำการพัฒนากลไกความร่วมมือ และขยายมิติความร่วมมือเพื่อเร่งการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและการค้า เบื้องหลังของเหตุผลในการทำเช่นนี้ก็คือความหลากหลายของสมาชิกอาเซียนที่ไม่ใช่เพียงแต่ด้านวัฒนธรรม แต่ยังเป็นระดับการพัฒนา ขณะที่ประเทศสมาชิกอาเซียนเดิมทั้ง ๖ ประเทศคือ มาเลเซีย ไทย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์

บรูไน และสิงคโปร์ มีการพัฒนาเศรษฐกิจที่เสถียรภาพ แต่สมาชิกใหม่คือ เวียดนาม ลาว กัมพูชาและพม่ายังขาดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและด้อยพัฒนาอยู่

เพราะฉะนั้นการเจรจาระดับทวิภาคีจะทำให้มีการแลกเปลี่ยนมุมมองและความร่วมมือเพื่อเร่งการสร้างเขตการค้าเสรีจีน-อาเซียน เช่น จีนเปิดเขตการค้าเสรีกับไทยโดยลงนามให้อัตราภาษีศุลกากรเท่ากับ ร้อยละ ๐ ในพืชผักผลไม้ ๑๘๘ ประเภท นับแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๔๖ และผลิตผลการเกษตรอีกกว่า ๕๐๐ ประเภท จะลดภาษีศุลกากรเป็น ร้อยละ ๐ ก่อนปี ๒๕๔๘ และผลิตภัณฑ์อื่น ๆ อีก ๕,๐๐๐ ชนิดจะเปิดเสรีทั้ง ๒ ฝ่ายเมื่อถึงกำหนดที่ระบุไว้ตามข้อตกลง

ยิ่งกว่านั้นการเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและอาเซียนยังทำให้เกิดการพูดคุยและความร่วมมือทางการเมืองทั้ง ๒ ฝ่าย จีนเองก็มีนโยบายส่งเสริมมิตรภาพและความร่วมมือกับมิตรประเทศเพื่อนบ้าน จีนสนับสนุนความพยายามของอาเซียนในการปกป้องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในชาติและบูรณภาพแห่งดินแดน และการที่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก จะส่งผลให้บรรยากาศการค้าการลงทุนดีขึ้น และเกิดโอกาสทางธุรกิจมากขึ้น

โดยสรุปความร่วมมือในภูมิภาคช่วยเร่งการค้า การลงทุน และเศรษฐกิจ ในกลุ่มสมาชิก ASEAN+3 และเร่งให้เกิดบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ความร่วมมือทางการเมืองและการค้าและเศรษฐกิจในกลุ่ม ASEAN+3 จะช่วยเพิ่มบทบาทในการส่งเสริมการเติบโตและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในเอเชีย การประชุม ASEAN+3 เป็นกระบวนการพูดคุย

คุยหารือกัน ๓ ระดับคือ

๑. การประชุมผู้นำประเทศประจำปี

๒. การประชุมระดับรัฐมนตรีด้านเศรษฐกิจและการเงิน

๓. การประชุมเจ้าหน้าที่อาวุโสและเจ้าหน้าที่ระดับสูง

การประชุม ASEAN+3 ไม่ใช่องค์กรหรือสถาบันที่ถาวร ไม่มีเลขานุการหรือโครงสร้างองค์กร มีเพียงวัตถุประสงค์กว้างๆ เพราะฉะนั้นจึงต้องสร้างกรอบการทำงาน จีนเองก็มองว่า ASEAN+3 จะส่งผลดีในด้านความสัมพันธ์กับอาเซียนและทำให้เป็นที่ยอมรับในหมู่ประเทศเพื่อนบ้าน และยังทำให้เศรษฐกิจเติบโตได้โดยอิสระ จีนเองไม่เพียงแต่พัฒนาเศรษฐกิจของตน แต่ยังช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของอาเซียนด้วยเช่นกัน

เมื่อเปรียบเทียบกับสหภาพยุโรป (European Union : EU) และข้อตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North American Free Trade Agreement : NAFTA) ถึงแม้ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์จะไม่ค่อยประสบความสำเร็จในการร่วมมือมากนัก แต่ในการริเริ่มความร่วมมือที่ใกล้ชิดกันมากขึ้นคือเอเปคที่ช่วยเพิ่มน้ำหนักในการต่อรองจากการที่ในกลุ่มมีประชากรรวมกันถึงร้อยละ ๕๐ ของโลก ผลผลิตร้อยละ ๕๐ ของทั้งโลก และมีการค้าคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ ๔๐ ซึ่งก็เป็นเหมือนองค์การการค้าโลกน้อยๆ มากกว่าจะเป็นการประชุมในระดับภูมิภาค สมาชิกนั้นรวมทั้งสหรัฐอเมริกาและแคนาดาแต่เอเชียเองกลับปฏิเสธสถานะของเอเปคที่เป็นตัวแทนของประเทศในเอเชียแปซิฟิก

สำหรับจีนเองการเพิ่มขึ้นทางการค้าภายในและการลงทุนได้นำไปสู่การพึ่งพิงทาง

เศรษฐกิจอย่างแท้จริง ซึ่งรัฐเองกลับไม่รู้ลึกถึงการมีส่วนร่วมเช่น ความสัมพันธ์ระหว่างจีน ใต้หวัน และฮ่องกง เป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดในความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างรัฐบาลและกลุ่มธุรกิจ แรงผลักดันที่นำไปสู่การบูรณาการทางเศรษฐกิจในภูมิภาคคือ ชาวจีนโพ้นทะเลโดยผ่านบริษัทข้ามชาติ และเป็นนักลงทุนต่างชาติที่มีบทบาทในจีน ฮ่องกง

นับตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ จีนมีเสถียรภาพและความมั่นคงในประเทศมากขึ้น ได้รับการยอมรับทางการเมืองระหว่างประเทศ และมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีสุดตั้งแต่เกิดสงครามฝิ่นกับอังกฤษ ในปี ๒๕๔๒-๒๕๔๓ เป็นต้นมา สำหรับผู้กำหนดนโยบายของจีนปี ๒๕๔๑ เป็นปีแรกของศตวรรษที่ ๒๑ เป้าปีแห่งการทบทวนยุทธศาสตร์ ผู้นำจีนต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่ท้าทาย ๓ ประการ คือ

๑. ทำอย่างไรจึงจะเข้าถึงเจตนารมณ์ของจีน รวมถึงการใช้กำลังถ้าจำเป็น เพื่อหยุดการประกาศเอกราชของไต้หวัน แต่ต้องไม่กระทบต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

๒. จะรักษาอัตราการค้าเติบโตทางเศรษฐกิจไว้ได้อย่างไร

๓. จะเปลี่ยนภาพพจน์ของพรรคคอมมิวนิสต์ได้อย่างไรในขณะที่สังคมมีการพัฒนาสู่แนวโน้มใหม่

ความสำเร็จเหล่านี้คงจะมีส่วนส่งเสริมให้จีนมีบทบาทในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น และนั่นจะเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้จีนในศตวรรษที่ ๒๑ เข้าร่วมและให้ความร่วมมือกับประชาคมโลกมากยิ่งขึ้น

ทั้งจีนและสหรัฐอเมริกาต่างก็พบกับปัญหาที่ทำลายที่เป็นพื้นฐานทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ศาสนา การทหาร และสิ่งแวดล้อม ด้วยเหตุนี้จึงดูจะเป็นไปไม่ได้เลยที่ปัญหาเหล่านี้จะสามารถแก้ไขได้ในช่วงระยะเวลาอันสั้น นับตั้งแต่ผ่านศตวรรษที่ ๒๐ ไปแล้วจีนซึ่งเป็นประเทศใหญ่ที่ไม่ได้เข้าร่วมในประชาคมโลก แต่ขณะนี้การโคดเคี้ยวตัวเองได้สิ้นสุดลงแล้ว จีนเปิดประเทศ ยอมรับอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตกและธุรกิจต่างๆ มากขึ้น

มองจากบริบทของสหรัฐอเมริกาที่เป็นมหาอำนาจมีฐานะพิเศษที่จะช่วยจีนได้ในประชาคมโลก ขณะที่อเมริกาเองก็ต้องการอาศัยจีนในด้านทรัพยากร และเศรษฐกิจ ทำให้ประเด็นความขัดแย้งต่าง ๆ ลดความสำคัญลง สหรัฐอเมริกาเองก็เป็นตลาดส่งออกที่สำคัญของจีนด้วย เหตุนี้สหรัฐอเมริกาจึงเป็นหุ้นส่วนสำคัญในความร่วมมือทางเทคโนโลยีโดยผ่านการลงทุนและความร่วมมือทางการเงินขณะที่จีนเป็นตลาดใหญ่สำหรับสหรัฐอเมริกา

พอล ครูกแมน (Paul Krugman) นักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกันเคยกล่าวว่า ความมั่งคั่งในเอเชียแปซิฟิกวางอยู่บนพื้นฐานของการเคลื่อนย้ายทรัพยากร มากกว่าจะเป็นการเพิ่มการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ ออด อาร์เน เวสเท็ด (Odd Arne Wested) หัวหน้าสถาบันวิจัย Norwegian Nobel เชื่อว่าระบบที่ซับซ้อนมีความเป็นไปได้ที่จะมีจีนเป็นศูนย์กลางด้วยการค้นพบตลาดในจีน และถ้าจีนถูกปิดล้อมโดยญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา จีนก็จะตอบโต้ด้วยการ

แสวงหาพันธมิตรของตนเอง

ในมุมมองของเวสเท็ด จีนหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะถูกมองว่าอาจเป็นอันตรายในเอเชีย จีนให้ความสำคัญกับความมั่นคงแห่งชาติและอิทธิพลทรัพยากรส่วนใหญ่เพื่อศักยภาพของกองทัพ เพราะฉะนั้นภายในปี ๒๕๕๓ ถ้าไม่เปลี่ยนลักษณะดุลอำนาจอย่างมีเสถียรภาพระหว่างจีน ญี่ปุ่น และอาเซียน ก็จะเป็นระบบที่มีจีนเป็นศูนย์กลางอำนาจกับอาเซียน

ปัญหาของนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกา คือ การปรับนโยบายเพื่อเตรียมรับกับการขึ้นมามีอำนาจของจีนและต้องทำทุกทางเท่าที่เป็นไปได้เพื่อรักษาสันติภาพในลักษณะที่ไม่เป็นมหาอำนาจที่แสวงหาอำนาจและไม่ทำให้วิกฤตการณ์ต่างๆ ของจีนนั้นดูเลวร้ายมากนัก นั่นหมายความว่าให้ความสำคัญต่อการเติบโตของทุนนิยมจีนอย่างมั่นคง ขณะที่รักษาการจำกัดการเข้าสู่ตลาดและเทคโนโลยีของจีนอย่างเหมาะสม

ยุทธศาสตร์ระยะยาวของสหรัฐอเมริกาได้วางนโยบายต่อเอเชียจากประเด็นเดียวสู่หลายประเด็นซึ่งก็ไม่ได้กำหนดโดยรัฐบาลกลาง แต่เป็นเพราะวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในภูมิภาค การพิจารณาถึงปัจจัยทางการเมือง เศรษฐกิจ หรือแม้แต่การที่ประเทศในเอเชีย เปิดโอกาสให้เข้าร่วมในความร่วมมือระหว่างประเทศ ความท้าทายสำหรับสหรัฐอเมริกาก็คือการปรับนโยบายให้เข้ากับการขึ้นมามีอำนาจของจีนโดยไม่ให้เกิดความผิดพลาด

.....

บรรณานุกรม

- เจียน ชีระวิทย์. (๒๕๔๑). *นโยบายต่างประเทศของจีน*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จีระพร จีระนันท์กิจ. (๒๕๔๖, ตุลาคม-ธันวาคม). จับประเด็นข่าว: หูจิ่นเทา...มังกรตัวใหม่ในเอเปค. *ข่าวจีนศึกษา*, ๔(๔), ๑๕.
- เจียงเจ๋อหมิน. (๒๕๔๖). *จีนก้าวสู่อนาคต: รายงานของเจียงเจ๋อหมินในสมัชชาผู้แทนทั่วประเทศ ครั้งที่ ๑๖ ของคอมมิวนิสต์จีน* (บุญศักดิ์ แสงระวี, แปล). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- ชลธิรา สัตยาวัฒน์. (๒๕๔๕). *จีนในกระแสการเปลี่ยนแปลง*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ, ๒๕๔๕.
- สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา. (๒๕๓๕). *ความสัมพันธ์ไทย-จีน ๒๐ ปีแห่งมิตรภาพ*. กรุงเทพฯ: โครงการจีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สันติ ตั้งรพีพากร. (๒๕๔๔). *จากเจียงเจ๋อหมิน สู่หูจิ่นเทา*. กรุงเทพฯ: สายธาร.
- สุรัชชีวิไกร. (๒๕๓๗). *นโยบายต่างประเทศของจีนต่อประเทศอาเซียน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Akihiko, T. (2000). *The rise of China and changes in the balance of power in East Asia*. Retrieved October 16, 2006, from http://www.jfir.or.jp/e_research/seminar2/conver_3.htm.
- Benwang, S. (2002). Preliminary analysis of main features of China's new security concept. *Foreign Affairs Journal*, (65), 28.
- Baogang, H., & Yingjie, G. (2000). *Nationalism, national identity and democratizaion in China*. Andershot, England: Ashgate.
- Burstein, D., & de Keijzer, A. (1999). *Big dragon*. New York: Simon & Schuster.
- _____. (1990). *Big Dragon : the future of China : what it means for business, the economy and the global order*. New York: Simon & Schuster.
- Burstein, R., & Munro, R.H. (1997). *The coming conflict with China*. New York: Alfred A. Knopf.
- Chalmers, J. (1997). A nationalism and the market : China as a superpower. In *JPRI Working Paper No.22*. California: Japan Policy Research Institute.
- Cheng, J.Y.S. (1999). China's ASEAN policy in the 1990's: Pushing for regional multipolarity. *Contemporary Southeast Asia*, 21(2), 176-204.
- Choucri, N. (2000). Introduction: CyberPolitics in international relation. *International Political Science Review*, 21(3), 243-263.
- Feigenbaum, E.A. (1989). China : the next superpower? In Levine, H.M. (Ed.), *World politics debated : A reader in contemporary issues* (pp. 102-107) (3rd ed.). New York : Mc Grow Hill.
- Goldstein, A. (1997/98). Great expectations : Interpreting China's arrival. *International Security*, (Winter), 36-73.

- Huntington, S.P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. New York: Simon & Schuster.
- Kennedy, P. (1988). *The rise and fall of the great powers: Economic change and military conflict from 1500 to 2000*. London: Fontana Press.
- Keohane, R.O., & Nye, J.S., Jr. (1977a). *Power and interdependence: World politics in transition*. Boston: Little, Brown and Company.
- _____. (1997b). Power and interdependence in the Information Age. *Foreign Affairs*, 77(5), 81-84.
- _____. (2000). Globalization : What's new? What's not? (And so what?). *Foreign Policy*, (118), 104-119.
- Nye, J.S., Jr. (1995). The case for deep engagement. *Foreign-Affair*, 74(4), 90-102.
- Organski, A.F.K. (1980). *The war ledger*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rohwer, J. (1995). *Asia rising*. Singapore: Butterworth Heinemann.
- Saunders, P.C. (1999). A virtual alliance for Asian security. *Orbis*, (Spring), 239-240.
- Singh, D. (1997). ASEAN and the security of southeast Asia. In Yue, C.S., & Pacini, M. (Eds.), *ASEAN in the new Asia issues and trends* (pp. 118-143). Singapore : ISEAS.
- Sutter, R.G., & Choi, S.E. (1996). *Shaping China's future in world affairs : The Role of the United States*. Boulder, Colorado: Westview Press.
- Wah, C.K. (1990). Regional perceptions of China and Japan. In Jeshurun, C. (Ed.) *China India Japan and the security of Southeast Asia*. (pp. 3-23). Singapore: ISEAS.
- The White House. Office of the Press Secretary. (2000). *A National security strategy for a new century*. Retrieved January 5, 2000, from <http://www.usinfo.state.gov/regional/ea/easec/natsec2k.htm>.
- Zhaoxing, L. (2002). China's foreign policy in the new century. *Foreign Affairs Journal*, (63), 2-5.

.....